

Täitemenetluse seadustiku ja pankrotiseaduse muutmise seaduse eelnõu väljatöötamise kavatsus

I. Probleem, sihtrühm ja eesmärk

1. Probleemi kirjeldus ja selle tekke põhjus

Praktikas esineb täitemenetluses täitekulude sissenõudmisel mitmeid kitsaskohti, millised kõik ei ole siiani kas leidnud käsitlemist kehtivas seadusandluses või vajaksid ajakohastamist ja korrastamist. Näiteks vajab selgemat reguleerimist ja ajakohastamist täitekulude sissenõudmine võlgniku pankroti korral, sundtäitmisega ühinemisel, täitedokumendi tühistamisel, avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel, täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel. Praktikas püüavad kohtutäiturid kitsaskohti ületada selliselt, et tasuotsused konstrueeritakse muudele analoogilistele olukordadele tuginedes, mis ei ole aga õiguslikult korrektne, kuna tasu võib küsida seaduses selgelt sätestatud alusel ja ulatuses. Käesolevas väljatöötamiskavatsuses (edaspidi VTK) tehakse ettepanekud eelnimetatud kitsaskohtade ületamiseks. Senisest täpsem ja ajakohastatud regulatsioon tagaks ühtsema praktika ja õigusselguse täitemenetluses täitekulude sissenõudmisel.

Juhul kui täitemenetluse osaline ei ole nõus kohtutäituri tegevusega/tegevusetusega täitemenetluses, on võimalik esitada kohtutäiturile kaebus. Kohtutäitur vaatab kaebuse läbi menetlusosaliste osavõtul 15 päeva jooksul ja teeb läbivaatamisest arvates 10 päeva jooksul otsuse. Otsuse tegemise tähtaega võib pikendada kümne päeva võrra. Kaebuse suulist läbivaatamist kasutatakse praktikas ülimalt harva, mistõttu on see nõue seaduses muutunud sisutihjaks ja üksnes venitab kaebuste menetlemise aega. Arvestades kõikide seaduses sätestatud menetlustähtaegadega, võib otsus kaebuse kohta sündida kuni 45 päeva möödumisel alates probleemse olukorra tekkimisest. Mõne potentsiaalse rikkumise puhul (nt sissetuleku arest) on see aeg põhjendamatult pikk ning õigusselgus peaks saabuma palju varem. Ka ei anna kehtiv regulatsioon selgeid juhiseid kaebemenetluses tõendamiskoormuse jaotumise kohta ega näe ette võimalust korduvalt samadel asjaoludel esitatud kaebuste läbi vaatamata jätmiseks. Käesolevas VTKs tehakse ettepanekud kaebuse suulise menetlemise kohustuslikkuse ärakaotamiseks ning kaebuste menetlemise reeglite täpsustamiseks.

Kehtiv seadus lubab enne võlgniku surma alanud täitemenetlust küll jätkata pärandvara suhtes, kuid võlgniku juuresolekul tehtavate toimingute või toimingutest teatamise vajaduse korral peaks sissenõudja taotlema kohtu kaudu pärijale ajutise esindaja määramist kui pärandit ei ole veel vastu võetud, pärijat ei ole teada või ei ole teada, kas ta pärandi vastu võtab. Seega pärandvara arvelt võib täitemenetlus jätkuda, kuid toimingute läbiviimise kord võlgniku surma korral on iganenud, ebapraktiline, vastuolus nõude viivitamata täitmise nõudega ja ka kohut koormav (ajutise esindaja määramise osas). Käesolevas VTKs tehakse ettepanekud sellekohase regulatsiooni ajakohastamiseks, et jätkuks efektiivne ja menetlusökonoomne täitemenetlus ka võlgniku surma järgselt.

Kokkuvõtvalt on käesolevas VTKs käsitlemist vajavad teemad jagatud neljaks peateemaks, milleks on **täitekulud (I)**, **kaebuste menetlemine täitemenetluses (II)**, **täitemenetlus võlgniku surma korral (III)** ja **sundtäitmisega ühinemine (IV)**.

Täitekulude temaatika osas vajab käsitlemist täitekulude sissenõudmine pankrotimenetluses, sundtäitmisega ühinemisel ja täitedokumendi tühistamisel, mis paljuski on reguleeritud hoopiski kohtupraktika poolt ning seda ennekõike õigusliku regulatsiooni puudulikkuse ja õiguslünkade tõttu. VTK-s käsitletavateks teemadeks on niisamuti seni õiguskorras üldse reguleerimata täitekulude sissenõudmine täitemenetluse peatamise ja nõude osalise täitmise korral ning täitekulude aegumine avalik-õiguslikes ja karistusõiguslikes nõuetes.

Kaebuste menetlemise regulatsiooni ja vorminõuete täpsustamine aitaks ületada ebapraktilist ja ebaselget menetluskorda täitemenetluses.

Seadus küll lubab täitemenetluse jätkamist peale võlgniku surma pärandvara arvelt, kuid selle õiguse realiseerimise kord on iganenud ja puudulik, mistõttu kuulub täitemenetluse jätkamise regulatsioon pärandvara osas ajakohastamisele käesoleva VTK raames.

Erinevad seisukohad õiguse tõlgendamisel ja jätkuv kinnisvara topeltarestimine tekitab täituritevahelisi pingeid ja õiguslikku ebaselgust. Eeltoodust tulenevalt vajab täpsustamist sundtäitmisega ühinemise regulatsioon ühtsema täitemenetluspraktika ning õigusselguse ja õiguskindluse loomiseks.

2. Sihtrühm

Väljatöötamiskavatsuses tõstatatud probleemide ja kaalumisel olevate lahenduste sihtrühmadeks on kohtutäiturid (hetkel täidetud 38 ametikohta), pankrotihaldurid (hetkel tegutseb 61 pankrotihaldurit), täitemenetluse osapooled (sissenõudja ja võlgnik), sh võlgniku õigusjärglased ja täiturile teavet andma kohustatud osapooled (lisaks võlgnikule ka kolmandad isikud, kes võlgniku kohta infot omavad, krediidiasutused¹ ja riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavad töötajad).

Eestis on hetkeseisuga kokku ca 97 029 täitemenetluse võlgnikku, kelle suhtes on täitmisel kokku ca 493 870 täitemenetlust, seega võlgnike osakaal, kelle suhtes on täitmisel mitmeid võlanõudeid üheaegselt, on küllaltki suur.

Täitmisel olevatest ca 493 870 nõudest moodustab avalik-õiguslikud nõuded ca 267 834. Peatatud täitemenetlusi on suurusjärgus 4071.

Hetkel omab välja võtmata pensionifondi II sammast 9456 surnud isikut, kellest 723 surnud isiku suhtes on seatud pensionifondi II sambale kohtutäiturite arestid.²

Aastal 2022 lõpetati kohtutäiturite poolt kokku 2985 täitemenetlust TMS § 48 lg 1 p 8 alusel (muul seaduses sätestatud alusel), mis on lõpetamise aluseks muuhulgas pankroti korral. Kuivõrd samal alusel lõpetatakse täitemenetlusi ka muudel juhtudel, siis ei kajasta antud number üksnes pankrotiga lõppenud täitemenetlusi.

3. Eesmärk ja saavutatava olukorra kirjeldus

Täitemenetluse seadustiku (edaspidi TMS) ja pankrotiseaduse (edaspidi PankrS) muutmise eesmärk on muuta menetluse läbiviimine efektiivsemaks ja menetlusosalistele selgemaks, luua ühtsem menetluspraktika, vähendada õigusvaidlusi ning toetada täituri jätkusuutlikust täitekulude sissenõudmisel erijuhtudel.

Muudatuste kavandamisel on seatud eesmärgiks saavutada olukord, kus:

¹ Eestis on krediidiasutusi 9 ja välisriikide krediidiasutuste filiaale 4.

² Ühe võlgniku suhtes võib olla aga seatud pensionifondi sambale areste mitme kohtutäituri poolt.

- 1) täitekulude sissenõudmine täitemenetluses võlgniku pankroti korral, sundtäitmisega ühinemisel, täitedokumendi tühistamisel, avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel, täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel on menetlusosalistele selgem, läbipaistvam, prognoositavam ja väheneksid õigusvaidlused;
- 2) täitemenetluses kaebeõiguse realiseerimine muutuks kiiremaks, efektiivsemaks ja selgemaks, välistaks sisutühjade toimingute läbiviimist, luuakse selgus menetlusosalistele nende õiguste ja kohustustuste kohta kaebeõiguse realiseerimisel ja protseduurireeglite eiramise korral;
- 3) jätkuks efektiivne ja menetlusökoonomne täitemenetlus ka võlgniku surma järgselt pärandvara arvelt;
- 4) sundtäitmisega ühinemine oleks lihtsam ja selgem ning toimiks praktikas ühetaoliselt;
- 5) kehtiv regulatsioon muutuks selgemaks ja väheneks õiguslünkade osakaal seadusandluses;
- 6) väheneks tarbetu halduskoormus ja oleks tagatud kohtutäituri jätkusuutlikum finantseerimine;
- 7) võlgniku ja sissenõudja huvide senisest efektiivsem tasakaalustamine ja menetlusosaliste õiguste tagamine.

II. Hetkeolukord, uuringud ja kaasatud osapooled

4. Hetkeolukord

Käesolevas väljatöötamiskavatsuses käsitletavat reguleerivad täitemenetluse seadustik ja pankrotiseadus.

Probleemiga on seotud järgmised strateegiad ja arengukavad:

Justiitsministeeriumi programm 2023-2026

Meede: usaldusväärne ja tulemuslik õigusruum

Ühiskonna edasiliikumisel muutuvad nii kohtumõistmine kui ka ootused kohtumõistmisele. Järjepidevalt tuleb analüüsida ja vajadusel edendada kohtumenetluse regulatsioone, et need toetaks vaidluste ökonoomset ja õiget lahendamist. **Koos sellega peab olema tagatud kvaliteetne täitemenetlus.**

Käesolev väljatöötamiskavatsus ei ole seotud 16.11.2023 Vabariigi Valitsuse poolt heaks kiidetud plaaniga, mis näeb ette täitemenetluse süsteemi ümberkorraldamise riiginõuete haldamisel ja sundtäitmisel.

4.1. Täitekulude sissenõutavus pankrotimenetluses

Pankrotimenetluses ei kaasata kohtutäiturite põhitasu nõudeid, vaid üksnes alustamise tasu ja täitekulude nõudeid³. Täitekulude sissenõudmist pankrotimenetluses kehtivas seaduses eraldi reguleeritud ei ole. Haldurite poolt täitekulude rahuldamise kord pankrotimenetluses tuleneb ennekõike kohtupraktikast. Kohtutäituri põhitasust ilmajätmine pankrotimenetluses tähendab aga sisuliselt täiturile võlgniku maksejõuetuse riski panemist, kuivõrd maksejõuetu võlgniku täitemenetluse

³ TMS § 37 lg 1 kohaselt on täitekulud kohtutäituri tasu, täitmisteate ja selle lisadokumentide võlgnikule kättetoimetamise kulud ning kohtutäituri ja sissenõudja või kolmanda isiku poolt pärast täitemenetluse alustamist täitemenetluseks tehtud vajalikud kulutused. KTS § 29 lg 1 kohaselt võib kohtutäituri tasu koosneda menetluse alustamise tasust, menetluse põhitasust ja täitetoimingu lisatasust.

läbiviimist finantseerib kohtutäitur omavahendite arvelt. Eeltoodu ei ole omakorda kooskõlas haldusõiguse printsiibiga, et riigi poolt ülesande andmisel tuleb ette näha ka finantseerimise vahendid⁴. Taoline olukord on käsitletav ka täituri kui pankrotivõlausaldaja ebavõrdse kohtlemisena.

4.2. Täitekulud sundtäitmisega ühinemisel

Kinnisasja müügist saadud tulemi (täitemenetluses vara müügist saadud raha, edaspidi tulem) jaotamist reguleerib üldsõnaliselt TMS § 174. Eraldi korda täitekulude täitmise osas sundtäitmise kaudu kehtiv seadus ei sätesta. Kohtupraktikast⁵ on aga tõusetunud käsitus, mille kohaselt kohtutäituri põhitasu ei kuulu sundtäitmise ühinemise kaudu täitmisele (ühinemise kaudu täidetakse üksnes alustamise tasu ja täitekulude nõue). Täiturite praktika ühinemise kaudu nõuete täitmise osas on väga erinev.

Tihti peale puuduvadki täitemenetluses muud võimalused võlanõude täitmiseks, kui võlgniku kinnisvara arvelt. Tekkinud olukord võtab ühinenud täiturilt võimaluse saada täitekulud tasutud võrdväärse järjekorras oma sissenõudja nõudega (sissenõudjate erinev kohtlemine). Lisaks jääksid kõik ühinenud täitemenetlused lõpetamata ka peale vara müüki, millede osas sundtäitmised jätkuksid tasumata põhitasu osas, millega võivad kaasnedes võlgnikule täiendavad täitekulud tehtavate toimingute tõttu. Ka võlgniku huvi on eelduslikult saada võimalikult suures ulatuses võlanõuded täidetud ning väljuda täitemenetlusest esimesel võimalusel, mitte jääda täitevsüsteemi edasi ringlema.

4.3. Täitekulud täitedokumendi tühistamisel

Täitemenetluses tuleb ette erinevaid olukordi, mis toovad kaasa täitemenetluse lõpetamise vajaduse, millised ei ole aga reguleeritud seadusandluses, seda ennekõike täitekulude sissenõutavuse seisukohalt. TMS § 42 reguleerib olukorda, mil võlgnikul on õigus sissenõudjalt nõuda tasutud täitekulude tagastamist, kui sundtäitmise aluseks olev täitedokument on tühistatud. Viidatud säte reguleerib seega üksnes juhtu, mil täitekulud on juba sisse nõutud ja seejärel saabub täitedokumendi tühistamine. Paljudel juhtudel saabub aga täitedokumendi tühistamine peale täitetoimingute teostamist, kuid enne täitekulude sissenõudmist või selle sissenõudmise kestel. Õiguslikult on reguleerimata, kes peaks kandma täitekulude tasumise riisikot täitemenetluses olukorras, kus täitedokument tühistatakse ning kohtutäitur on nõude sissenõudmiseks teinud täitetoiminguid⁶.

⁴ Riigikohus on viidanud täitekulude finantseerimise tasakaalustatuse olulisusele, näiteks määruses nr 3-2-1-108-15 punktis nr 28 on kohus selgitanud: „Seega peab kohtutäituri tasude süsteem olema tasakaalustatud ja arvestama kõigi erinevate täitemenetluste osaliste huve, tagades samuti kohtutäituritele piisava sissetuleku ja menetluse korraldamise võimekuse. Kui riik hoiab sotsiaalsetel või poliitilistel põhjustel osa täitetoimingutega seotud tasusid kunstlikult madalal, peab ta leidma muud võimalused nendega seotud kulude hüvitamiseks ...//.... Samuti tuleks analüüsida, kas praegune täituriüsteem on finantseerimise mõttes üldse jätkusuutlik või peaks riik hakkama sundtäitmist vähemalt osa täitetoimingute puhul doteerima või üldse täitmise korraldust muutma. Kohtuotsuste täitmine on riigi ülesanne ja selle delegeerimine eraisikutele ei vabasta riiki vastutusest süsteemi toimimise ja proportsionaalsuse eest“.

⁵ Tekkinud olukorda on mõjutanud Riigikohtu 29.01.2014 määrus nr 3-2-1-164-13.

⁶ Riigikohus leidis 01.06.2022 määruse nr 2-21-327 punktis 14.1: „TMS § 42 reguleerib küll sissenõudja ja võlgniku vahelist õigussuhet ega ole praegusel juhul kohaldatav, kuid iseloomustab riski jaotust täitedokumendi tühistamise korral.“ Punkti 14.2 kohaselt: „Elkõige on seadusandja ülesanne tagada, et õiguskorras oleks lünki võimalikult vähe. Ka täitedokumendi tühistamise korral pärast täitetoimingute tegemist tuleks seaduses mh täitekulude ettenähtavuse huvides reguleerida, kas ja kes peab maksma kohtutäituri tasu, sh menetluse alustamise tasu ja põhitasu.“

Kohtupraktikas on jäetud täitedokumendi tühistamise korral täitekulud erinevatel põhjustel nii sissenõudja, kui ka võlgniku kanda. Samuti tasuks analüüsida TMS § 42 regulatsiooni asjakohasus, mille kohaselt täitedokumendi tühistamise korral sissenõudjalt tasutud täitekulude tagastamise nõudes on täitedokumendiks tühistav kohtulahend või kohtuvälise menetleja lahend ja kohtutäituri otsus kulude kohta.

4.4. Täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel

Kehtiv TMS ei reguleeri avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete täitmisel tekkinud täitekulude aegumist. Kohtutäitur lõpetab täitemenetluse TMS § 202 alusel rahatrahvi ja § 207 alusel rahalise ja varalise karistuse sissenõudes täitmise aegumise tõttu omal initsiatiivil (ilma võlgniku avalduseta ja sissenõudja seisukoha küsimiseta) aegumistähtaaja ja aegumise edasilükkamise tähtaegade möödumisel. Muude avalik-õiguslike nõuete täitmise aegumise kohaldamise pädevust kohtutäiturile seadusega antud ei ole ning aegumise kohaldamine peab toimuma sissenõudja enda initsiatiivil. Käesolevaga esineb seega vajadus kehtestada õiguslik regulatsioon avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete täitmisel tekkinud täitekulude aegumiseks.

4.5. Täitekulud täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel

Täitemenetluse peatamise korral sissenõudja avalduse alusel peatub arestimisakti alusel nõude täitmine ka täitekulude suhtes TMS § 47 lg 1² alusel ning täitur võib jääda teadmata ajaks täitekulude täitmise ootele. Samal ajal võivad olla muutunud täitemenetluses sissenõutavaks tasumata täitekulud, alustamise tasu ja osaliselt ka põhitasu (sissenõudja nõude osalise täitmise korral proportsionaalselt täidetud ulatusega). Iga sissenõudja käsutab oma varalisi õigusi ise (sh kohtutäitur oma täitekulude nõuet), kuid sissenõudja poolt täitemenetluse peatamine käsutab siiski ka täitekulude nõuet (ei võimalda ka sissenõutavaks muutunud täitekulusid sundtäita).

Varamenetluste korral toob selle menetluse peatamine, milles on arestitud võlgniku vara (või arestitud esimesena vallasvara ja varaliste õiguste puhul), kaasa kogu varamenetluse seiskumise, mis omakorda peatab sisuliselt võlanõuete täitmise võlgniku vara arvelt ka kõikidele täitemenetlusega ühinenud või rahalise nõude arestimise akti esitanud sissenõudjatele. Ühe menetluse peatamine ei tohiks takistada teiste sissenõudjate võlanõuete täitmist, kuid varamenetlustes see sellise tagajärje paraku kaasa toob.

4.6. Kaebuste menetlemine täitemenetluses

Juhul kui täitemenetluse osaline ei ole nõus kohtutäituri tegevusega/tegevusetusega täitemenetluses, on võimalik esitada kohtutäiturile kaebus TMS § 217 sätestatud korras. Tänapäeva protseduur näeb ette, et kaebus tuleb esitada kohtutäiturile endale, kes vaatab kaebuse läbi menetlusosaliste osavõtul 15 päeva jooksul ja teeb läbivaatamisest arvates 10 päeva jooksul otsuse. Kohtutäitur võib pikendada kaebuse kohta otsuse tegemise tähtaega kümne päeva võrra, kui tegemist on õiguslikult keeruka juhtumiga või kui otsuse tegemine on muudel objektiivsetel põhjustel raskendatud.

Käesoleval ajal kehtiva regulatsiooni puhul on võimalik rääkida kolmest peamisest puudusest: kaebuse suulise menetlemise kohustuslikkus, protseduuri venimine ja regulatsiooni vähene detailsus.

Kaebuse suuline läbivaatamine peaks andma menetlusosalistele võimaluse veel kord arutada läbi kohtutäituri tööga seonduvaid küsimusi ning saada kohtutäiturilt selgitusi vaidlustatud toimingute kohta. Samas kasutatakse seda võimalust ülimalt harva ning lõviosa kaebustest vaadatakse läbi ilma menetlusosaliste osavõtuta. Seega kohustuslik suuline kaebuse menetlus on tänaseks muutunud sisutühjaks ning üksnes soosib kaebuse menetluse venimist. Arvestades kõikide

menetlustähtaegadega, võib otsus kaebuse kohta sündida kuni 45 päeva möödumisel alates probleemse olukorra tekkimisest (10 päeva kaebuse esitamiseks + 15 päeva suulise läbivaatamise korraldamiseks + 10 päeva otsuse tegemiseks + 10 päeva pikendust otsuse tegemiseks). Mõne potentsiaalse rikkumise puhul (nt sissetuleku arest) on see aeg põhjendamatult pikk ning õigusselgus peaks saabuma palju varem.

Lisaks eeltoodule, annab hetkel kehtiv regulatsioon äärmiselt vähe juhtnööre kaebuse menetlemise protseduuri kohta. Näiteks puudub selgus, kuidas jaotub kaebuse menetlemisel tõendamiskoormus. TMS ei anna vastust sellele, kas võlgnik peab kohe toetama kaebuses avaldatu asjakohaste tõenditega või peab seda tegema kohtutäituri nõudmisel. Ühtlasi ei ole selge, kas kohtutäitur saab üksnes nõuda täiendavate tõendite esitamist või on ka temal endal kohustus hankida asjas tähtsust omavaid andmeid ja tõendeid. TMS ei räägi sellest, millist mõju avaldab täiendavate tõendite hankimise vajadus kaebuse menetlemise tähtaegadele. Ühtlasi ei anna kehtiv regulatsioon käitumisjuhendit korduvalt samadel asjaoludel esitatud kaebuste menetlemiseks. Puudub selgus, kas kohtutäitur vaatab neid uuesti läbi või jätab läbi vaatamata. Väärib mainimist, et TMS ei sätesta üldse aluseid selleks, et kohtutäitur võiks jätta mõnda kaebust läbi vaatamata.

4.7. Täitemenetlus võlgniku surma korral

TMS § 16 kohaselt lubab seadus enne võlgniku surma alanud täitemenetlust küll jätkata pärandvara suhtes, kuid võlgniku juuresolekul tehtavate toimingute või toimingutest teatamise vajaduse korral peaks sissenõudja taotlema kohtu kaudu pärijale ajutise esindaja määramist kui pärandit ei ole veel vastu võetud, pärijat ei ole teada või ei ole teada, kas ta pärandi vastu võtab. Esindajat ei määrata, kui pärandvara valitseb hooldaja või testamenditäitja. TMS § 17 sätestab, et enne pärandist loobumise tähtaja möödumist või pärandi vastuvõtmist võib pärandvara kohta käiva nõude alusel viia täitemenetlust läbi üksnes pärandvara suhtes, va pärija isiklike kohustuste osas. Seega pärandvara arvelt võib täitemenetlus jätkuda, kuid toimingute läbiviimise kord võlgniku surma korral on iganenud, ebapraktiline, vastuolus nõude viivitamata täitmise nõudega ja teoreetiliselt ka kohut koormav (ajutise esindaja määramise osas). Kehtiv regulatsioon vajab ajakohastamist, et jätkuks efektiivne ja menetlusökonoomne täitemenetlus ka võlgniku surma järgselt.

4.8. Sundtäitmisega ühinemine

TMS § 149 sätestab sundtäitmisega ühinemise korra, mille kohaselt saab võlgniku kinnisvara arestida varale esimesena käsutamise keelumärke⁷ seadnud kohtutäitur ning lubab teistel sissenõudjatel (sh teistel kohtutäituritel) osaleda menetluses. Sätte üheks eesmärgiks⁸ on muuhulgas vältida ühe kinnisasja müümist korraga mitmes täitemenetluses. TMS § 149 lg 1 sätestab sõnaselgelt, et teist arestimisakti ei koostata ja keelumärget kinnistusraamatusse ei kanta. Praktikas viiakse siiski läbi teistkordset arestimist ja teistkordset müüki näiteks eespoolseisva sissenõudja (näiteks hüpoteegipidaja) nõude täitmisele esitamise korral. See võib omakorda kaasa tuua suuremad kulud ka

⁷ TMS § 54 lg 3 kohaselt tehakse omandi, piiratud asjaõiguse või varalise õiguse käsutamise keelamisel seaduses sätestatud korras vastavasse registrisse keelumärke. Keelumärke keelab vastavalt selle ulatusele registrisse kannete tegemise kohtutäituri avalduseta või nõusolekuta.

⁸ Riigikohtu 29.01.2014 määrus nr 3-2-1-164-13 p 12.

võlgnikule mitmes menetluses varamenetlust puudutavate dokumentide kättetoimetamise ja potentsiaalse hinna vaidlustamise kulude kandmise kaudu.

Sundtäitmisega ühinemise lõppeesmärk on suunatud ennekõike võlgniku kinnisvara müügist saadava tulemi jaotamises osalemisele. Ühinemisavalduste haldamine võib kujuneda küllaltki koormavaks ning vajaks võimalusel lihtsustamist. Täiturite vahel on topeltarestimise keelust üleastumine tekitanud mõningal määral ka omavahelisi hõõrdumisi.

5. Uuringud ja kaasatud osapooled

5.1. Tehtud uuringud

Varasemaid uuringuid ja analüüse täitemenetluse alaste probleemide tuvastamiseks ja lahenduste leidmiseks läbiviidud ei ole. Käesolevas VTK-s käsitletavat teemat tulenevad kohtupraktikast, probleemide kaardistamisest kohtumistel Kohtutäiturite Kojaga ning menetlusosaliste pöördumistest Justiitsministeeriumi poole.

5.2. Kaasatud osapooled

Väljatöötamiskavatsuse ettevalmistusel on tehtud koostööd Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojaga ning tõusetunud küsimusi on kohtumisel arutatud. Väljatöötamiskavatsuse analüüsi käigus on küsitletud ka mõningaid kohtutäiturite abisid ning kogutud kokku kohtutäiturite abide seisukohad.

III. Probleemi võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

6. Kaalutud võimalikud mitteregulatiivsed lahendused

• Avalikkuse teavitamine	Jah
• Rahastuse suurendamine	Jah
• Mitte midagi tegemine ehk olemasoleva olukorra säilitamine	Jah
• Senise regulatsiooni parem rakendamine	Jah
• Muu (palun täpsusta)	Jah

6.1. Avalikkuse teavitamine ei aitaks kaasa probleemide lahendamisele, kuivõrd probleemid taanduvad ennekõike vastava õigusliku regulatsiooni puudulikkusele. Avalikkuse teavitamine ei muuda seaduse kvaliteeti ja ei kõrvalda seadusandluse puudujääke.

6.2. Rahastuse suurendamine ei lahendaks niisamuti probleemi. Kui suunata näiteks lisaraha täituritele täitekulude katmiseks, siis toetaks see küll täituri õigust saada tehtud töö eest tasu ja leevendaks toimetulekut, kuid puudujäägid regulatsioonis selle kaudu ei väheneks.

6.3. Mitte midagi tegemise ehk olemasoleva olukorra säilitamise korral jätkuks õiguslik ebaselgus täitekulude sissenõudes erinevates olukordades ja kaebemenetluse läbiviimises, puuduks jätkuvalt efektiivne regulatsioon surnud võlgnike suhtes täitemenetluse läbiviimiseks, mis eelduslikult võiks

suurendada ka kohtute töökoormust⁹. Niisamuti ei väheneks ebaselgus sundtäitmise ühinemise osas ning olukord kujuneks välja pigem praktika põhiselt, mille osas aga õiguslik regulatsioon on puudulik.

6.4. Regulatsiooni ei ole võimalik paremini rakendada. Kohtutäiturid ja pankrotihaldurid rakendavad menetluste läbiviimisel seaduses reguleeritud õigusnorme, kuid sellegipoolest esineb õigusvaidlusi ja õiguslünki, mis tulenevad ennekõike puudujääkidest regulatsioonis. Lisaks ei ole mitmed VTK-s käsitletavat teemad üldse õiguslikult reguleeritud. Seega kehtiva õiguse parem rakendamine ei võimaldaks lahendada kõiki probleeme, mis on esile kerkinud VTK-s kaasatud teemade osas.

6.5. Uue regulatsiooni loomise korral oleks võimalik kehtestada õiguslikud alused täitekulude õiguspäraseks sissenõudmiseks võlgnikult erinevatel juhtudel, mis seni on jäänud seadusandluses reguleerimata või reguleeritud puudulikult. Uus regulatsioon vastaks ka üldisele täitekulude sissenõudmise loogikale ning toimuks seega sissenõudmise õiguslik ühtlustamine täitekulude osas erinevate õiguslike olukordade puhul. Samuti võimaldaks muudetud regulatsioon võlgnike kaebemenetluse, surnud isikute täitemenetluse ja sundtäitmise ühinemise senisest efektiivsemat ja õigusselgemat läbiviimist. VTK ettepanekute elluviimine vajab õigusliku regulatsiooni loomist või muutmist ning välja pakutavad lahendused parandaksid hetkel kehtivat süsteemi.

6.6. Muid ettepanekuid, mis aitaksid kaasa eesmärkide saavutamisele sama efektiivselt, puuduvad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mitteregulatiivsed lahendused ei aitaks kaasa VTK-s seatud eesmärkide saavutamisele ja probleemide lahendamisele, mistõttu ei ole need meetmed sobilikud ning esineb vajadus kaaluda regulatiivseid lahendusi.

IV. Probleemi võimalikud regulatiivsed lahendused

7. Välisriigid, mille regulatiivseid valikuid probleemi lahendamiseks on analüüsitud või on kavas seaduseelnõu koostamisel analüüsida

VTK koostamise raames on tutvutud Läti ja Leedu täitemenetluse regulatsioonidega VTK-s kajastatavate probleemide osas, mida analüüsitakse ka eelnõu väljatöötamise raames. Erinevates riikides on lahendatud käsitletavaid teemasid mõneti erinevalt.

8. Regulatiivsete võimaluste kirjeldus

8.1. Täitekulude sissenõutavus pankrotimenetluses

8.1.1. Täitekulude osaline rahuldamine pankrotimenetluses nõ. eelisnõudena. Täiendada PankrS § 146 viisil, et menetluse alustamise tasu, täitekulu ja 10% kohtutäituri põhitasust rahuldatakse enne jaotise alusel tehtavat väljamakset. Täitekulude täitmine enne jaotise alusel raha väljamaksmist tehtava maksena on eelduslikult kõige efektiivsem viis täitekulude osaliseks hüvitamiseks teiste meetmetega võrreldes. Samuti toetaksid ühiskonnas erinevad võlga menetluse protsessid üksteise toimimist ja jätkusuutlikust. Juhul, kui alternatiivsed meetmed, mis küll teoreetiliselt võiksid kaasa tuua täitekulude

⁹ Kehtiva TMS § 16 lg 2 kohaselt, kui täitetoiming tuleb teha võlgniku juuresolekul või sellest tuleb talle teatada, määrab kohus sissenõudja avalduse alusel pärijale ajutise esindaja, kui pärandit ei ole veel vastu võetud, pärijat ei ole teada või ei ole teada, kas ta pärandi vastu võtab. Esindajat ei määrata, kui pärandvara valitseb hooldaja või testamenditäitja.

osalise sissenõudmise, kuid massiliselt siiski ei realiseeru võlgniku pankrotimenetluses (näiteks kui täitekulude katteks määratav protsent ja selle reaalne täitmine järkudes ei kataks tihtipeale realselt ära mõistlikus ulatuses täitekulusid), tooks muude meetmete rakendamine paratamatult kaasa ebaefektive tulemuse saavutamise, regulatsiooni muutmise ja täiendavate täitekulude katmise vajaduse muudel viisidel ja allikatest, mida saaks ennetada juba käesoleva VTK raames.

8.1.2. Täitekulude osaline rahuldamine pankrotimenetluses kaitsmiseta tunnustatud nõudena

Käesolevas VTK-s esitatakse ettepanek võtta pankrotimenetluses arvesse lisaks alustamise tasule ja otsestele täitekuludele ka kohtutäituri põhitasu 50% täitmata jäänud ulatuses II järgu kaitsmiseta tunnustatud nõudena (nõude tunnustamine annab õiguse saada nõude täitmist pankrotivara arvelt vastavalt nõude järgule, raha mittejägumisel võrdeliselt nõude suurusega)¹⁰. See tähendaks, et pankrotimenetluses tehakse pankrotivara arvelt väljamakseid kohtutäituri täitekulude katteks peale PankrS § 146 lõikes 1 nimetatud eelisnõudeid¹¹ ja peale pandiga tagatud tunnustatud nõudeid ja võrdeliselt muude tähtaegselt esitatud tunnustatud nõuetega. Juhul, kui pankroti väljakuulutamise hetkel esineb täitemenetluses KTS § 40¹ lg 2 või KTS § 32 lg 4 järgne olukord, siis moodustaks pankrotimenetluses hüvitatava põhitasu suurus sisuliselt 25%.

Otstarbekas ei ole määrata pankrotimenetluses täidetava põhitasu ulatust muutuva suurusjärguna ehk määras kuni 50%, kuivõrd see tooks praktikas tõenäoliselt kaasa pea iga nõude vaidlustamise (täituriid huvituvad oma nõuete täimisest maksimaalses võimalikus ulatuses, haldurid kohustuvad nõudeid vaidlustama maksimaalses võimalikuks ulatuses), mis koormaks jätkuvalt omakorda kõiki osapooli (täituriid, haldureid kui ka kohut) ja pikendaks pankrotimenetluse läbiviimist. Lisaks jätkaks taoline regulatsioon taaskord kohtu pädevusse sisustada täituri põhitasu täitmise ulatuse pankrotimenetluses, mis peaks olema sätestatud hoopis seaduse tasemel reguleeritud õigusaktiga.

Nõuete reaalne täitmine pankrotimenetluses (sh täitekulude täitmine) taandub aga sama järgu nõuete omavahelisele proportsioonile ja pankrotivara suurusele. Näiteks juhul kui täitekulude nõue moodustab pankrotimenetluses väikese osa kogunõuetest ja pankrotivara väärtus on väike, siis laekuks pankrotimenetlusest täiturile küllaltki väike summa, mis tegelikkuses ei pruugi katta isegi otseseid täitekulusid.

Seega antud meede võib aidata kaasa pankrotimenetluses täitekulude nõude rahuldamisele, kuid ei ole välistatud, et antud meede ei kujune praktikas piisavaks (kui taolisel meetodil täidetud täitekulude osakaal jääb massiliselt liialt väheseks, tähendab see ikkagi sisuliselt täituri võlgniku maksejõuetuse riisiko kandmist ja tasustamata töö tegemist, mis võib omakorda mõjutada täituri jätkusuutlikust pikemas perspektiivis). Eeltoodust tulenevalt ei pruugi ka pankrotimenetluse üldprintsiipide alusel (seda enam, et täitekulud esinevad pankrotimenetluses vähendatud koosseisus) täitekulude täitmine olla piisav meede ja võib viia varem või hiljem täitekulude täiendava finantseerimise vajaduseni muudest allikatest.

¹⁰ PankrS § 100³ lg 3 kohaselt loetakse nõue ja nõude rahuldamisjärk ning nõuet tagav pandiõigus tunnustatuks, kui sellele ei vaidle vastu haldur ega ükski võlausaldaja.

¹¹ PankrS § 146 lg 1 kohaselt tehakse enne jaotise alusel raha väljamaksmist pankrotivara pankrotimenetlusega seotud väljamaksed järgmises järjekorras: 1) vara välistamise ja tagasivõitmise tagajärjedest tulenevad nõuded; 2) võlgnikule ja tema ülalpeetavatele makstav elatis; 2¹) pändvara pankrotimenetluses pärimisseaduse § 142 lõike 1 punktis 1 nimetatud kulud; 3) massikohustused; 4) pankrotimenetluse kulud.

8.2. Täitekulud sundtäitmisega ühinemisel

8.2.1. Täitekulude täitmine täies ulatuses sundtäitmisega ühinemise kaudu

Käesoleva VTK-ga soovitakse täpsustada TMS-i regulatsiooni, mille kohaselt sundtäitmisega ühinemise korral kuulub täitmisele sissenõudja nõude ja kohtutäituri alustamise tasu ja täitekulude kõrval ka ühinenud kohtutäituri põhitasu täies ulatuses.

8.3. Täitekulud täitedokumendi tühistamisel

8.3.1. Täitekulud täitedokumendi tühistamisel jäävad võlgniku kanda

Käesoleva VTK-ga tehakse ettepanek täiendada TMS § 42 viisil, et täitedokumendi tühistamisel jäävad võlgniku kanda alustamise tasu ja täitekulud täies ulatuses ning kohtutäituri põhitasu kuni pooles ulatuses arvestatuna sissenõudmata jäänud summast, kuid mitte rohkem kui 1000 eurot. Hüvitatava põhitasu maksimaalmäära fikseerimine kuni 1000 eurot võiks eelduslikult ära katta suuremahuliste toimingute korral tehtud kulud mõistlikus ulatuses.

Täitekulude tasumise kohustus täitedokumendi tühistamise korral on jäetud tervikuna võlgniku kanda seetõttu, et hetkel kehtiva seaduse kohaselt kohustub võlgnik nagunii tasuma juba sissenõutud täitekulud, mille ta on õigustatud vastavate eelduste esinemiste korral tagasi taotlema sissenõudjalt kohtumenetluses. Seega on kehtiva seaduse kohaselt juba peetud põhjendatuks jätta potentsiaalselt täitekulud täitedokumendi tühistamise korral ka täies ulatuses võlgniku kanda (juhul, kui täitemenetluses laekub kogu võlanõue ära enne täitedokumendi tühistamist, siis lubabki kehtiv seadus täitekulude jätmise täies ulatuses võlgniku kanda). Käesoleva VTK raames laiendatakse juba kehtivat vastutuse ulatust võlgniku suhtes ka mitte laekunud täitekulude osale, kuid seda piiratud ulatuses. Kuivõrd võlgnik täitedokumendi vaidlustava osapoolena on nagunii pöördunud kohtu poole selle vaidlustamiseks, siis saab ta esitada soovi korral ja vastavate aluste esinemisel täitedokumendi vaidlustamise kohtumenetluses ka kohtule taotluse tasutud täitekulude väljamõistmisest sissenõudjalt ja kohus kujundab selles osas seisukoha. Kohtupraktika kohaselt on kohus otsustanud jätta täitekulude kandmise kohustuse erinevalt, nii võlgniku kui ka sissenõudja kanda. Seega ei saa kohtutäitur ise otsustada täitemenetluses täitekulude jätmise ühe konkreetse poole kanda, kuivõrd see eeldaks sisuliselt kohtutäituri panemist kohtu rolli ja õiguse mõistmist, milline pädevus aga kohtutäituril puudub (sh tooks see kaasa täiendavaid õigusvaidlusi täitemenetluses). Samuti ei oleks põhjendatud täitekulude jätmise täitedokumendi tühistamise korral kohtutäituri kanda, kuivõrd see ei oleks kooskõlas täituri ametitegevuse tasulisuse printsiibiga ja võib lõppastmes viia täiendavate finantseerimisallikate leidmiseni, sh toetamist riigi poolt. Samuti ei oleks mõistlik jätta tasumata täitekulude tasumise kohustus sissenõudja kanda, kuivõrd sellisel juhul võib tekkida olukord, kus juba tasutud täitekulude osas vastutaks kulude kandmise eest võlgnik ja tasumata täitekulude osas vastutab sissenõudja, sellisel juhul peaksid nad esitama täitedokumendi tühistamise kohtumenetluses üksteise suhtes vastastikuseid nõudeid täitekulude osas, mis muudaks kogu olukorra lahendamise õiguslikult ebaselgeks ja keerulisemaks mõlemale osapoolale. Lõppastmes otsustab nagunii vaidluse korral kohus, kas täitekulud jäävad tervikuna võlgniku kanda või sissenõudja kanda.

8.3.2. TMS § 42 regulatsiooni osaline muutmine

Käesoleva VTK raames teeme ettepaneku muuta TMS § 42 lauset 2, mille kohaselt on sissenõudjalt täitekulude sissenõudmise täitedokumendiks tühistav kohtulahend või kohtuvälise menetleja lahend ja kohtutäituri otsus kulude kohta.

8.4. Täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel

8.4.1. Täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel analoogselt tsiviilõiguslike nõuete aegumise korraga

Ettepaneku kohaselt on täitemenetluse lõpetamisel nõude täitmise aegumise tõttu avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete osas kohtutäituril õigus nõuda võlgnikult otsesed täitekulud täies ulatuses ning põhitasu kuni pooles ulatuses arvestatuna sissenõudmata jäänud summalt. Juhul, kui täitemenetluses on tasutud ka ettemaks sissenõudja poolt, siis oleks täituril õigus jätta ettemaks täitekulude katteks ja täitur saaks jätkata menetlust täitekulude jäägi osas.

8.5. Täitekulud täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel

8.5.1. Täitekulude sissenõudmise osaline jätkamine täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel

VTK-s pakutakse muudatust, mille kohaselt täitemenetluse peatamise korral sissenõudja avalduse alusel (TMS § 46 lg 1 p 1 alusel) on kohtutäituril õigus jätkata täitemenetlust alustamise tasu ja täitekulude sissenõudes ning sissenõutavaks muutunud põhitasu osas. Täiendamisele kuuluks sellisel juhul ka TMS § 47 viisil, mis jätab kohtutäiturile õiguse jätkata peatatud täitemenetluses sundtäitmist piiratult üksnes alustamise tasu ja täitekulude sissenõudes ning sissenõutavaks muutunud põhitasu osas.

Otseste kulude katmist (alustamise tasu ja täitekulud) ei pea täitur jääma ootama perioodiks, mil sissenõudja enda nõude sundtäitmist ei soovi. Kohtutäituri põhitasu osas toiminguid läbi ei viida, olukorras kus sissenõudja nõude täitmist ei toimu. Juhul, kui sissenõudja nõuet on täidetud osaliselt või täidetakse peale peatamist edasi kasvõi osaliselt (sõltumata sellest, kas täitmine toimub läbi täituri või otse sissenõudjale) on täituril õigus jätkata peatamise olukorras sundtäitmist ka kohtutäituri põhitasu osas proportsionaalselt sissenõudjale täidetud ulatuselt. Sätte eesmärgiks on vältida täitekulude sissenõudmise võimatust sissenõudjast tingitud asjaolu tõttu olukorras, kus sissenõudja nõuet tegelikkuses ikkagi täidetakse, kasvõi osaliselt. Võlgnikul on võimalik vältida täituri poolt sundtäitmise jätkamist osaliselt täitekulude katteks peatamise olukorras tasudes täiturile sissenõutavaks muutunud täitekulud.

8.5.2. Täitekulude sissenõudmise osaline jätkamine täitemenetluse peatamisel varamenetluse korral

VTK kohaselt on ettepanek, et võlgniku varale sissenõude pööramise täitemenetluse peatamise korral TMS § 46 lg 1 p 1 ja p 2 alusel jätkataks sundtäitmist, kui varale sissenõude pööramist taotlevad: a) peatatud täitemenetlusega TMS § 149 alusel ühinetud isikud (sissenõudja või kohtutäitur); b) peatatud täitemenetlusega TMS § 111 alusel nõude arestimise akti esitanud isikud ja asutused; c) on esitatud sissenõudjaks mitteoleva isiku avaldus oma nõude rahuldamiseks tulemist TMS § 108.

Vara müügi korral kohustub kohtutäitur hoiustama oma peatunud menetluses sissenõudja nõude summa (sh viivised kuni vara müügi seisuga) kohtutäituri ametialasel kontrol ja jagama tulemit menetlusosaliste vahel vastavalt seaduses sätestatud korrale ja tähtaegadele. Vara müünud kohtutäitur võib täitekulud sellisel juhul täies ulatuses ära täita vara müügi arvelt, kuivõrd sisuliselt on ka tema peatatud menetluses sissenõudja nõude sisse nõudnud kohtutäituri kontole raha deponeerimise näol. Peale peatamise äralangemist saab kohtutäitur teha väljamakse ka antud sissenõudjale. Juhul kui aga

sissenõudja nõue langeb hoopis ära või langeb ära osaliselt, siis saab kohtutäitur teha ära langenud nõude osas (sh ära langenud täitekulude osas) nõ. järeljagamise selleks järgmisena raha saama õigustatud sissenõudja kasuks. Järeljagamise korral on täituril õigus võtta ka lisatasu tunnitasa lisandunud toimingute läbiviimise eest alates esimesest pooltunnist.

8.6. Kaebuste menetlemine täitemenetluses

8.6.1. Suulise kaebuse läbivaatamise ära jätmine

Edaspidi toimuks kaebuse menetlus kirjalikult ning kirjalik otsus kaebusele tuleks teha 15. päeva jooksul alates kaebuse laekumisest. Menetlusosalistele jääks võimalus taotleda kohtutäiturilt kaebuse suulist läbivaatamist, kuid selle taotluse rahuldamine jääks kohtutäituri otsustada. Kaebuse suuline läbivaatamine peaks toimuma 10. päeva jooksul peale kaebuse laekumist, millele järgneks 15. päevane otsuse valmimise tähtaeg.

8.6.2. Kaebemenetluse ajalise kestuse lühendamine

Kaebuse kirjaliku menetluse rakendamisel lüheneb minimaalne kaebuse menetlemise aeg praeguselt 25 päevalt 15 päevani. Uus regulatsioon lubaks täiendava 10. päevase tähtaja kasutamist kohtutäituri poolt olukorras, kus kaebus on õiguslikult keeruline või esineb vajadus täiendavate tõendite kogumiseks. Sellisel juhul peaks kaebused edaspidi saama lahendatud maksimaalselt 25. päeva jooksul, praeguse 35. päeva asemel. Sissetuleku arestide puhul kehtestatakse erand ning need kaebused tuleb igal juhul lahendada kirjalikus menetluses 15. päeva jooksul.

8.6.3. Kaebemenetluse täpsem protseduuriline regulatsioon

Õigusnormis määratletakse tõendamiskoormuse jagunemine kaebaja ja menetleja vahel. Regulatsioon näeks ette, et täitemenetluse osaline peab toetama kaebuses väljendatu asjakohaste tõenditega. Kui ta seda ei tee, teavitatakse teda sellest kohustusest ning antakse üks konkreetne tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Ühtlasi kehtestatakse puuduste kõrvaldamata jätmise tagajärg ning lubatakse kohtutäituril teha otsus kaebusele temale teadaolevate andmete pinnalt või vajadusel koguda andmeid omal algatusel. Andmete kogumise hõlbustamiseks täiendatakse TMS § 26 regulatsiooni selliselt, et andmeid omavad isikud peavad vastama kohtutäituri päringule 10. päeva jooksul. Eraldi reguleeritakse korduvate kaebuste menetlemise küsimus. Kohtutäiturile antakse õigus jätta kaebus läbi vaatamata juhul, kui samadel asjaoludel esitatud kaebus oli juba varasemalt lahendatud kohtutäituri otsusega ning menetlusosalisel oli võimalik pöörduda enda õiguste kaitsmiseks kohtu poole.

8.7. Täitemenetlus võlgniku surma korral

8.7.1. Täitemenetlus võlgniku surma korral (menetluse lõpetamine, jätkamine, peatamine)

Käesolevas VTK-s tehakse ettepanek, mille kohaselt, kui täitemenetluse võlgniku surmast on möödunud 6. kuud ning pärimismenetlust ei ole selle aja jooksul algatatud, selgitab kohtutäitur välja sissenõudja soovi täitemenetluse jätkamiseks. Ühtlasi teavitab kohtutäitur sissenõudjat teadaolevast võimalikust pärandvara koosseisust ning sissenõudja õigusest taotleda pärimismenetluse algatamisest. Sissenõudja nõusoleku saamisel lõpetab kohtutäitur täitemenetlust põhinõude osas. Sissenõudja poolt vastamata jätmisel või mõistliku aja jooksul pärimismenetluse algatamata jätmisel on kohtutäituril õigus lõpetada täitemenetlus omal algatusel.

Juhul, kui sissenõudja ei soovi ise algatada pärimismenetlust (et jätkuks sundtäitmine võimalike pärijate suhtes) ja ta annab nõusoleku täitemenetluse lõpetamiseks enda täitedokumendi osas surnud võlgniku suhtes (sissenõudjal puudub õigus otsustada täitekulude sissenõudmise lõppemise või jätkamise üle, kuivõrd iga sissenõudja käsutab oma varalist õigust ise), saab kohtutäitur otsustada tervikuna kogu täitemenetluse lõpetamise (sh täitekulude osas) TMS § 48 lg 1 p 1 alusel või lõpetatakse täitemenetlus osaliselt sissenõudja nõude osas ja jätkatakse täitemenetlust üksnes täitekulude sissenõudes.

Juhul, kui sissenõudja ei anna nõusolekut täitemenetluse lõpetamiseks võlgniku surma tõttu, pärimismenetlus ei ole algatatud ning sissenõudja ei algata ka ise pärimismenetlust 1 kuu jooksul täituri teavitusest või sissenõudja ei reageeri üldse täituri sellekohasele päringule (kohtutäitur peab olema veendunud, et sellekohane päring realselt sissenõudjani ka jõudis), siis on täituril õigus otsustada ise kogu täitemenetluse lõpetamise üle¹². Tegemist oleks normiga, mis annaks täiturile lisavõimaluse (mitte ei oleks kohustus) passiivse võlgniku õigusjärglase ja passiivse sissenõudja korral täitemenetluse lõpetamiseks oma täitetoimikute korrastamiseks ja seisvate mittetäidetavate toimikute lõpetamiseks.

8.7.2. Täitemenetlus võlgniku surma korral (pärandvara arest, toimingute tegemine ja dokumentide kättetoimetamine)

Lihtsustada menetlemise korda võlgniku juuresolekul tehtava toimingu ning võlgnikule toimingust teatamise osas viisil, et juhul kui pärimismenetlust ei ole algatatud 3 kuu jooksul isiku surmast alates, võib kohtutäitur jätkata sundtäitmist võlgniku pärandvara suhtes (vastavalt TMS § 17 sätestatule), avaldades täitetoimingu kohta teate portaalis Ametlikud Teadaanded ning akt loetakse kättetoimetatuks 10 päeva möödumisel avaldamisest¹³.

Vajadusel saab luua erandeid, millise pärandvara liigi suhtes lihtsustatud menetlemise kord kohalduks, näiteks vallasvara ja varaliste õiguste suhtes (sh pensionisambas olevate rahaliste vahendite ja pangakontol oleva raha suhtes, välja arvatud näiteks võlgnikule endale kuuluva pärandvara (ühisuse) suhtes ja kinnisvara suhtes, jms).

8.8. Sundtäitmisega ühinemine

8.8.1. Ühinenud nõuete täitmine rahalise nõude arestimise akti alusel

Käesoleva VTK raames on üheks ettepanekuks kaotada sundtäitmisega ühinemine (sarnaselt Läti täitevsüsteemiga) ja selle asemel toimuks nõuete täitmine rahalise nõude arestimise akti¹⁴ esitamise alusel vara arestinud täiturile, vastavalt esitatud aktide järjestusele¹⁵.

¹² Täitemenetluse lõpetamine sellel alusel ei piira sissenõudja õigust pöörduda uuesti kohtutäituri poole TMS § 49 lg 2 alusel, kui täitedokumendist tulenev nõue on tegelikult täitmata.

¹³ Eelkirjeldatud viisil täitemenetluse läbiviimine toimub analoogselt täitemenetlustega, kus võlgniku elukoht ja kontaktandmed ei ole teada. Seega oleks menetluslikult võrdsustatud olukorrad, kus võlgniku kontaktid ei ole teada ja võlgniku õigusjärglane ei ole teada, mõlemalt juhul toimikus dokumentide edastamine kättetoimetamise fiktsiooni kaudu.

¹⁴ TMS § 111 sätestab, et sissenõude pööramiseks nõudele arestib kohtutäitur nõude ja kohustab võlgniku suhtes kohustatud kolmandat isikut täitma kohustuse sissenõudja kasuks kohtutäiturile. Arestimisaktiga keelab kohtutäitur ka võlgnikul nõuet käsutada, eelkõige nõuet sisse nõuda. Võlgniku kinnisvara menetlusest raha saamiseks oleks arestitav rahaline nõue võlgnikule kinnisasja müügist ülejääva raha arestimine oma võlanõude katteks.

¹⁵ See ei mõjutaks aga pandipidaja või muu asja suhtes eesõigust omav isiku või selle isiku õigusi, kelle õigus sundtäitmisega lõpeb esitada avaldus oma nõude rahuldamiseks tulemist TMS § 108 alusel.

Võlgnikul ja sissenõudjal säiliks õigus vaidlustada soovi korral oma täiturile rahalise nõude arestimise akti esitamist ning kõigil osapooltel (sh võlgnikul ja nendel sissenõudjatel ja täituritel, kelle menetluse raames rahalise nõude arestimise akt esitati) oleks õigus vaidlustada tulemi jaotamist. Samuti säiliks ühinemise järjekorra üleandmine järgmisele täiturile esitatud rahalise nõude arestimise aktide alusel juhul, kui vara menetleva täituri nõue lõppeb ilma vara müümata. Esineda võib vajadus ka erisätte lisamiseks varasema süsteemi alusel esitatud õiguste säilitamiseks, mille kohaselt varasemalt esitatud sundtäitmisega ühinemise avaldusel on kas eespoolseisev õigus rahalise nõude arestimise akti ees või võrdsustatakse samaväärseks.

8.8.2. Topeltarestimise välistamine

Käesoleva VTK raames on ettepanek täiendada TMS § 149 lõiget 1 viisil, et teistkordset arestimisakti ei koostata ja keelumärget kinnistusraamatusse ei kanta ka juhul, kui sundtäidetakse keelumärkest eespoolseisvat nõuet.

8.8.3. Kohtutäituri põhitasu eespoolseisva hüpoteegiga tagatud nõude täitmise korral

Juhul, kui vara menetleva täituri menetlusega ühineb eespoolseisev hüpoteegiga tagatud nõue, siis on kohtutäituri põhitasu õigustatud saama hüpoteegiga tagatud nõude täitmise osas vara menetleval täitur. Hüpoteegiga tagatud nõude menetluse korral muutub kohtutäituri põhitasu sissenõutavaks hüpoteegi realiseerimisega ning hüpoteegiga tagatud nõude menetlustes ongi võimalik võlanõude täitmine üksnes hüpoteegiga tagatud vara arvelt, seega ei ole võimalik teha sellises menetluses muid menetlustoiminguid nõude täitmiseks, võrreldes teiste täitemenetlustega ehk täituri põhitasu ei muutuks sissenõutavaks ka muul viisil (muude toimingute tegemisega võla sissenõudmiseks). Juhul kui võlgniku kinnisvarale on seatud käsutamise keelumärke eelnevalt teise täituri poolt, siis teistkordset keelumärget ja arestimist teostada ei tohiks ja tuleks ühineda vara juba menetleva täituriga. Kuivõrd hüpoteegi realiseerib vara müüv täitur, mitte ühinemist vahendanud täitur, siis on põhitasu hüpoteegi realiseerimise eest õigustatud saama vara müüv kohtutäitur. Rõhutamist vajab, et antud erand on asjakohane üksnes eespoolseisva hüpoteegiga tagatud nõude täitmise olukorras, mitte aga muudel juhtudel, tulenevalt hüpoteegiga tagatud nõude sundtäitmise eripärast saada sissenõuet pöörata üksnes hüpoteegiga koormatud kinnisvarale. Samuti kannab vara müünud täitur nagunii ise vastutust tehtud toimingute õiguspärasuse osas, mistõttu on õiglane jätta ka ühinenud eespoolsesiva õigusega hüpoteegiga tagatud nõude menetlemise põhitasu realselt hüpoteegiga tagatud nõude täitnud täiturile.

V. Regulatiivsete võimaluste mõjude eelanalüüs ja mõju olulisus

9. Kavandatavad muudatused ja nende mõjud

9.1. Täitekulude sissenõutavus pankrotimenetluses

9.1.1. Kavandatav muudatus 1 - täitekulude osaline rahuldamine pankrotimenetluses eelisnõudena

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

1) kohtutäituriid - 38;

2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

3) pankrotihaldurid - 61.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – täitekulude hüvitamine (sh alustamise tasu, täitekulude ja 10% põhitasu osas) võlgniku pankroti tõttu maandaks täituri riski jääda ilma tasust tehtud toimingute eest, oleks kooskõlas kohtutäituri tasulisuse printsiibiga ning tagaks paremini täituri ametitegevuse jätkusuutlikkuse ka pikemas perspektiivis. Muudatus ei jäta võlgniku maksejõuetuse riisikot üksnes kohtutäituri kanda ning tagaks teoreetiliselt minimaalses ulatuses täitekulude katmist. Täituri halduskoormus nõudeavalduse esitamise seisukohalt jääb samaväärseks, kuid väheneks õigusvaidlused halduritega nõuete üle. Halduskoormus võib osaliselt tõusta nende täiturite osas, kes senimaani nõudeavaldusi pankrotimenetluses ei esitanud. Pankrotiga lõppevate täitemenetluste arv võib jääda alla ca 2985 toimiku aastas. Seega oleks muudatuse mõju täiturile positiivne ning tagaks täituri toimetulekut senisest paremini. Eeltoodust lähtudes on muudatuse mõju sihtrühmale positiivne ja oluline ning halduskoormus oluliselt ei muutuks.

2) **Mõju võlgnikule** – täitekulude jätmine võlgniku kanda ka tema maksejõuetuse korral oleks kooskõlas seadustest tulenevate üldiste printsiipidega, mistõttu oleks muudatus võlgniku suhtes vastutuse mõttes ootuspärane. Muudatuse mõju seisneb pankrotivara ümberjaotamise muutuses. Kuivõrd muudatuse kohaselt lisanduks võlgniku pankrotivara arvelt täitmine eelisnõudena täituri põhitasu 10% ulatuses, siis oleks maksimaalne põhitasu katteks määratav summa (hetkel kehtiva seaduse kohaselt) 700 eurot (lisandub käibemaks), kuid see kohaldub võlanõuete täitmiste puhul, mis on alates 500 000 eurot ja suuremad. Taoliste nõuete osakaal pankrotimenetluses on pigem harva esinev. Näiteks 10 000 eurose võla täitmise pealt moodustaks kohtutäituri 10% tasu summas 83 eurot (lisandub käibemaks). Seega jääks eelduslikult enamasti võlgniku poolt hüvitatav 10%-line põhitasu määr (sõltuvalt sissenõudja nõude suurusest) keskmiselt ligikaudu 100 euro ringi täitemenetluse kohta, mis on oluliselt vähem täitemenetluses tasumisele kuuluva määraga võrreldes. Täitekulude ja alustamise tasu saaks hüvitatud muudatuse kohaselt täies ulatuses, mitte proportsionaalselt. Kuivõrd ka alustamise tasu (hetkel kehtiva määra kohaselt kas 18 eurot või 36 eurot) ja täitekulud (näiteks postikulu) on küllaltki väikesed, siis nende nõuete eelisnõudena rahuldamine mõjutab osapooli vähesel määral. Eeltoodust tulenevalt võib asuda seisukohale, et muudatusel võib olla väike majanduslik mõju võlgnikule (võlgnik ei maksa pankrotimenetluses rohkem raha seetõttu, et täitur osaleb täitekulude osalise nõudega pankrotimenetluses ja seda eelisnõudena, toimub üksnes pankrotivara teisiti ümberjagamise osaliselt). Mõju ulatust võlgnikule võib pidada aga pigem väikeseks, seega ei ole tegemist olulise mõjuga.

3) **Mõju sissenõudjale** – mõju sissenõudjatele seisneb täitekulude katteks arvestatud raha osas vähem saadavat raha oma võlanõude katteks. Kuivõrd pankrotimenetluses rahuldatav täitekulude määr toimiku kohta saab olema pigem väike, siis võib pidada mõju sihtrühmale pigem väikeseks. Sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu ning puudub tarvidus muutustega kohanemiseks mõeldud tegevuste järele.

4) **Mõju pankrotihaldurile** – muudatus ei too kaasa olulist mõju halduri töökoormusele toimingute läbiviimise mõttes, vastupidiselt võib halduskoormus selles osas isegi väheneda hetkel valitseva praktikaga võrreldes, kuivõrd põhitasu osas vastuväidete esitamise asemel võtavad haldurid arvesse põhitasu osas 10% määra. Muudatustel oleks positiivne mõju õigusselguse mõttes ning ei koormaks osapooli õigusvaidluse ja vaidlustamise näol, mis muudaks ka pankrotimenetluse sujuvamaks ja

efektiivsemaks. Mõju halduri töökoormusele võib aga mõningal määral suureneda seeläbi, et nõudeavalusi hakkavad esitama ka need täiturid, kes valitseva praktika tõttu siiani neid ei esitanud. Mõju ulatus on pigem väike, sest sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu, seega ei kaasneks muudatusega halduritele olulist mõju. Majanduslikku mõju muudatus haldurile kaasa ei too.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mõju kohtutäituritele on positiivne, haldurite halduskoormus olulisel määral ei kasva ning mõju võlausaldajatele on minimaalne.

9.1.2. Kavandatav muudatus 2 - täitekulude osaline rahuldamine pankrotimenetluses kaitsmiseta tunnustatud nõudena

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;
- 3) pankrotihaldurid – 61;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäituritele** – Täitekulude osaline täitmine kaitsmiseta tunnustatud nõudena vähendaks täituri ja haldurivahelisi õigusvaidlusi nõuete kaitsmisega seoses ning ei muudaks täituri halduskoormust. Osaline täitekulude (sh põhitasu 50 % ulatuses) täitmine pankrotimenetluses tagaks teoreetiliselt senisest paremini täituri ametitegevuse tasulisuse printsiipi ning võimaldaks täituril saada tehtud toimingute eest osalist tasu.

Käesoleval ajal kehtivate kohtutäituri põhitasu määrade näitel oleks 1000 eurose võla täitmise korral pankrotimenetluses osaleva täituri põhitasu määr 112.50 eurot (lisandub käibemaks) ja 10 000 eurose võla täitmise korral 415 eurot (lisandub käibemaks). Maksimaalne pankrotimenetluses osaleva kohtutäituri põhitasu määr oleks 3500 eurot (lisandub käibemaks), kuid seda juhul kui täitmisel oleks sissenõudja võlanõue 500 000 eurot ja rohkem (sedavõrd suurte nõuete osakaal on pigem harva esinev). Kehtiva seaduse kohaselt on täitemenetluse alustamise tasu kas 18 eurot või 36 eurot ja täitekulud (näiteks postikulu) sõltuvad teostatud kuludest menetluses. Nõuete reaalne täitmine pankrotimenetluses (sh täitekulude täitmine) taandub aga sama järgu nõuete omavahelisele proportsioonile ja pankrotivara suurusele.

Antud meetmega võib saada täitekulud osaliselt hüvitatud mõistlikus ulatuses, mis võib aidata katta tekkinud kulutusi ja tehtud tööd osaliselt, kuid see meede ei pruugi kujuneda praktikas piisavaks. Täitekulude katteks laekuv summa sõltuks pankrotivara suurusest ja täitekulude kogunõude suhestumisest teiste nõuete suurustega, seega hakkab ka täitekulude katteks laekuv summa olema igas pankrotimenetluses erinev. Pankrotiga lõppevate täitemenetluste arv võib olla aastas vähem kui ca 2985 toimetulekut ning juhul, kui pankrotimenetlusest laekub täitekulude katteks raha väga väikeses ulatuses, mis ei kata tehtud toiminguid, siis võib pidada antud meedet siiski ebapiisavaks. Seega juhul, kui meede võimaldab täituril realselt kulude katteks saada rahalisi vahendeid mõistlikus ulatuses, siis oleks muudatuse mõju täiturile positiivne ning tagaks täituri toimetulekut senisest paremini. Kavandatav muudatus võib avaldada positiivset mõju sihtrühmale ja halduskoormust oluliselt ei muuda.

2) **Mõju võlgnikule** – täitekulude kandmine võlgniku pankrotivara arvelt ka tema maksejõuetuse korral oleks kooskõlas seadustest tulenevate üldiste printsiipidega, mistõttu oleks muudatus võlgniku suhtes

vastutuse mõttes ootuspärane. Võlgniku kulud ei suurene seetõttu, et täitur osaleb pankrotimenetluses. Muudatuse mõju seisneb pankrotivara ümberjaotamise muutuses. Olulist mõju võlgnikule muudatusega ei kaasne.

3) **Mõju sissenõudjale** – kuivõrd raha on pankrotimenetluses piiratud ressurss, toimub kaitsmiseta tunnustatud nõudena lisandunud kohtutäituri põhitasu nõude rahuldamine alati teiste pankrotivõlausaldajate arvelt. Muutus seisneb kaitsmiseta tunnustatud nõudena lisandunud 50% täituri põhitasu osas. Pankrotivarast nõuete täitmise mõttes oleks täitur (poole tasunõudega) samaväärses positsioonis nagu teised sissenõudjad ehk rahalises mõttes toimuks võlausaldajate võrdne kohtlemine. Kõigi nõuete täitmise ulatus sõltuks nagunii pankrotivara suuruselt ja jaotuse proportsioonist. Mida väiksem saab olema täitekulude proportsioon võrreldes teiste nõuetega ja mida vähem on pankrotivara, seda vähem saab täidetud ka täitekulude nõue pankrotimenetluses. Seega mõju sissenõudjatele on muutuv ja sõltub iga pankrotimenetluse asjaoludest, kuid üldistatuna võiks pidada mõju sissenõudjatele pigem väheseks. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

3) **Mõju pankrotihaldurile** – VTK-s pakutud kujul kohtutäituri põhitasu nõude menetlemine (kaitsmiseta tunnustatud nõudena) ei too endaga kaasa haldurile halduskoormuse kasvu. Tegemist on tavapärase nõudega pankrotimenetluses. Koormuse mõningane kasv võiks tuleneda aga hoopis asjaolust, et nõudeavaldusi hakatakse esitama ka nende täiturite poolt, kes siamaani regulatsiooni puudulikkuse ja valitseva praktika tõttu oma nõudeavaldusi varasemalt ei esitanud. Pankrotiga lõppevate täitemenetluste arv võib olla vähem kui ca 2985 toimikut aastas. Õiguselge regulatsioon tagaks samas nõuete mittevaidlustamise vajaduse halduritele, mis muudaks pankrotimenetluse sujuvamaks.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et kavandatava muudatusega kaasneb positiivne mõju täituritele. Halduskoormuse olulist kasvu halduritele muudatusega ei kaasne. Võlgnikule otsest majanduslikku mõju muudatus kaasa ei too (toimiks üksnes muudatus pankrotivara ümberjaotamises) ning mõju sissenõudjatele on pigem väike.

VTK-s kavandatavad muudatused omavad positiivset mõju, kuivõrd ületatakse õiguslik ebaselgus põhitasu sissenõudmise osas pankrotimenetluses, menetlus muutuks selgemaks ning tagaks kohtutäituri jätkusuutlikumat finantseerimist.

9.2. Täitekulud sundtäitmisega ühinemisel

9.2.1. Kavandatav muudatus 3 - täitekulude täitmine täies ulatuses sundtäitmisega ühinemise kaudu

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – ühinemise kaudu ka kohtutäituri põhitasu täitmine vara müügist saadud tulemi arvelt tagaks täituritele tasu saamise õiguse võlgniku olemasoleva vara, sh kinnisvara arvelt, eriti veel sedavõrd piiratud olukorras, kus ühinenud täituritel ei ole objektiivsetel põhjustel võimalust vara ise menetleda ühekordse arestimise ja järjekorra printsiibi tõttu.

Praegune süsteem piirab vara menetlusega ühinenud täiturite võimalust pöörata sissenõuet võlgniku kinnisvarale. VTK-s pakutud lahendus tagaks kohtutäituritele ka kohtutäituri põhitasu täitmise vara müügist saadud tulemi arvelt. Ühinenud täituritel puuduks vajadus jätkata peale kinnisvaramenetlust täitetoiminguid võlgniku suhtes ainuüksi tasumata põhitasu sissenõudmiseks, mis omakorda võib kaasa tuua täiendavaid kulusid ja venitaks sissenõudmise protsessi võlgniku suhtes pikemaks. Kogu täitekulude rahuldamine võlgniku kinnisvara arvelt tagaks ka õigusselguse ja õiguskindluse kõikidele osapooltele ning seaks täituri võrdväärseks sissenõudjaks teiste võlausaldajate kõrval. Tulemit jagava täituri töökoormust muudatus oluliselt ei mõjuta. Täitekulude täitmise seisukohalt muud lahendusvõimalused ei võimaldaks sama efektiivselt soovitud eesmärgi saavutamist. Muudatus omab positiivset mõju sihtrühmale ja halduskoormus ei suurene.

2) **Mõju võlgnikule** – kuivõrd võlgnikul on nagunii kohustus tasuda kõikide oma võlgnevuste eest, siis tema võlanõuded seetõttu ei suurene, et täituri põhitasu täideti ka ära kinnisvara müügist saadud tulemi arvelt. Vastupidiselt võiksid võlgniku võlad hoopis suureneda seeläbi, et peale kinnisvara menetlust jätkavad kõik ühinenud kohtutäiturid täitetoimingute läbiviimist võlgniku suhtes tasumata põhitasu sissenõudmiseks (näiteks dokumentide edastamisega kaasnevate täitekulude, sõidukulude, tasustatavate lisatoimingute läbiviimise kulude tõttu, jms). Samuti tagaks kogu võlanõude täitmine kinnisvara müügist saadud tulemi arvelt (sh ühinenud täituri põhitasu) võlgnikule suurema selguse ja oma võlanõuete haldamise, sest täidetud nõuete osas kuuluksid täitemenetlused lõpetamisele, mitte ei jätkuks pärast vara müüki ühinenud täitemenetlused kõikides täiteasjades edasi põhitasu osas. Ka võlgniku huvides on väljuda täitemenetlustest esimesel võimalusel, mitte jääda süsteemi võlgnikuna ringlema. Eeltoodust lähtudes võib muudatust pidada võlgnikule positiivseks.

3) **Mõju sissenõudjale** – mõju sissenõudjatele on ootuspärane, kuivõrd võlgniku muu vara ja sissetuleku arvelt toimub täitemenetluse siseselt sissenõudja nõude täitmine samuti proportsionaalselt täitekulude suurusega. Tagapool seisvad sissenõudjad saavad raha peale eespoolseivate nõuete täielikku täitmist. Erinevad sissenõudjad suhestuvad omavahel täitemenetluses õiguste järjestuse alusel ja kinnisvaramenetluses ühinemise järjekorra alusel. Käesolev muudatus tagaks ka kohtutäiturile õiguse saada täitekulude täitmist vastavalt oma järjekohale ehk võrdväärselt teiste sissenõudjatega. Mõju ulatus on väike, sest sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu ning puudub tarvidus muutustega kohanemiseks mõeldud tegevusteks.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et VTK-s välja pakutud muudatusega kaasneb positiivne mõju täituritele ja võlgnikule. Sissenõudja positsioon muudatusega ei halvene, vaid toimuks kõikide sissenõudjate (sh täituri) võrdne kohtlemine.

Muudatustega kaasneb positiivne mõju, kuivõrd ületatakse õiguslik ebaselgus põhitasu sissenõudmise osas sundtäimisega ühinemise korral, menetlus muutuks menetlusosalistele selgemaks, efektiivsemaks ja kiiremaks ning tagaks kohtutäituri jätkusuutlikumat finantseerimist.

9.3. Täitekulud täitedokumendi tühistamisel

9.3.1. Kavandatav muudatus 4 - täitekulude võlgniku kanda jätmise täitedokumendi tühistamisel

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

1) kohtutäiturid - 38;

2) täitemenetluse osapooled – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kavandatav muudatus omab positiivset mõju täiturile, tagades õiguse saada tehtud töö eest tasu. Hüvitatava põhitasu maksimaalmäära fikseerimine kuni 1000 eurot võiks eelduslikult ära katta suuremahuliste toimingute korral tehtud kulud.

2) **Mõju võlgnikule** – muudatust võib pidada võlgniku suhtes ootuspäraseks, kuivõrd kehtiva seaduse kohaselt jäävad täitemenetluses juba sissenõutud täitekulud võlgniku kanda, mida ta on õigustatud sissenõudjalt tagasi küsima. Täitedokumendi tühistamine võib saabuda väga erineval ajahetkel, sh siis, kui kogu nõue on juba täitemenetluses sisse nõutud täituri poolt, sellisel juhul ei avalda pakutud lahendus võlgnikule täiendavat mõju. Muudatuse mõju võlgnikule oleks nendel juhtudel, kus sundtäitmise raames on teostatud täitetoiminguid, kuid nõude katteks pole raha veel laekunud, sellisel juhul jääks täitekulud ikkagi võlgniku kanda piiratud ulatuses, mida ta on õigustatud omakorda sissenõudjalt tagasi küsima. Sissenõudja ja võlgnikuvahelise õigusvaidluse täitekulude hüvitamise osas lahendab kohus. Hüvitatava põhitasu maksimaalmäära fikseerimine kuni 1000 eurot tagaks võlgnikule suurema õigusselguse täitekulude kandmise järjestuse osas ja piiraks vastutust täitemenetluses tema kanda jääva kohustuste mahu osas täitedokumendi tühistamise vaidluse korral. Maksimaalmääras kuni 1000 eurot täitekulude kandmise kohustust ei saa pidada ebamõistlikult suureks. Väiksemate nõuete puhul saab täitekuulu olema ka oluliselt väiksem. Seega mõju ulatus on pigem väike, sest ei eelda sihtrühma kui terviku käitumises muutusi võrreldes juba kehtiva regulatsiooniga (muudatusega laiendatakse sama printsiipi ka mittelaekunud täitekulude osa kohta). Muudatusega kaasnevat ei saa pidada oluliseks mõjuks võlgnikule.

3) **Mõju sissenõudjale** - sissenõudja kohustub nagunii vastavate õiguslike aluste esinemiste korral hüvitama vastaspoolele tekitatud kahju, sh võlgnikule täitedokumendi tühistamise korral juba tasutud täitekulud ka kehtiva seaduse järgi. Muudatusega reguleeritakse õigusselgelt menetlusosaliste täitekulude kandmise järjestust ja maksimaalset vastutuse määra. Eeltoodust lähtudes võib seega märkida, et muudatuse mõju ei ole oluline.

Eeltoodust võib järelalusda, et muudatus on kohtutäituri seisukohalt positiivne ning loob õigusselgust täitekulude kandmise kohustuse jaotuses menetlusosaliste vahel täitedokumendi tühistamise korral. Mõju ulatus võlgnikule on väike.

9.3.2. Kavandatav muudatus 5 - TMS § 42 regulatsiooni osaline muutmine võlgniku poolt tasutud täitekulude hilisemaks väljamõistmiseks sissenõudjalt

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

1) kohtutäiturid - 38;

2) täitemenetluse osapooled – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kavandatav muudatus tagaks täiturile õigusselguse ja õiguskindluse TMS § 42 järgsete täitekulude sundtäimisele võtmisel.

2) **Mõju võlgnikule ja sissenõudjale** – kohtupraktika kohaselt on täitekulud jäetud nii sissenõudja-, kui ka võlgniku kanda, seega ei ole eelduslikult võimalik TMS-is ära reguleerida küsimust, kuidas jaguneb lõppastmes täitekulude kandmise kohustus menetlusosaliste vahel. Õigusselguse ja

õiguskindluse saavutamiseks, niisamuti täiendavate õigusvaidluste tekkimise vältimiseks tasuks kaaluda TMS § 42 regulatsiooni muutmist.

Seega on muudatus täituri seisukohalt positiivne ning loob õiguselgust menetlusosalistele täitekulude kandmise jaotuses täitedokumendi tühistamise korral täitemenetluse siseselt. Mõju ulatus võlgnikule on väike.

Muudatustega kaasnev mõju on seega pigem positiivne, õiguslünk saaks seadusest kõrvaldatud, menetlus muutuks menetlusosalistele selgemaks ning tagaks kohtutäituri jätkusuutlikumat finantseerimist.

9.4. Täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel

9.4.1. Kavandatav muudatus 6 - täitekulud avalik-õiguslike ja karistusõiguslike nõuete aegumisel analoogselt tsiviilõiguslike nõuete aegumise korraga

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) võlgnikud – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kavandatav muudatus vähendaks täituri koormust aegumise kohta selgituste jagamisel ja vähendaks sellekohaseid õigusvaidlusi. Samuti looks antud küsimuse õiguslik reguleerimine ühtsema täitemenetluse praktika. Muudatuse mõju valdkonna jaoks on positiivne ja oluline, sest aitab kaasa õiguselgelt täituri ametitegevuse finantseerimisele ja jätkusuutlikkusele.

2) **Mõju võlgnikule** – täitekulud (osaliselt või täielikult) jäävad nagunii võlgniku kanda. Õiguslik regulatsioon muudab täitekulude ulatuse ja täitmise korra võlgnikule selgemaks, mis vähendab ka õigusvaidlusi ja muudab täitemenetluse sujuvamaks. Ettemaksu arvelt osaliselt täitekulude katmine leevendab võlgniku kohustusi kohtutäituri ees. Tasumisele kuuluv määr ei ole võlgnikule ebamõistlikult koormav ning oluline mõju seetõttu puudub. Vastupidiselt omab täitekulude vähenemine võlgnikule positiivset mõju.

3) **Mõju sissenõudjale** – käesolev VTK ei too kaasa muudatusi sissenõudja nõude aegumises ega sel alusel täitemenetluse lõpetamisega seonduvas regulatsioonis, vaid muudetakse üksnes kohtutäituri täitekuludega seonduvat. Seega lisanduvat rahalist mõju kavandatava muudatusega sissenõudjale ei kaasne. Karistusõiguslike nõuete osas puudub vajadus aegumise osas seisukoha küsimiseks sissenõudjalt, kuivõrd täitur on seadusest tulenevalt õigustatud kohaldama aegumist nendes nõuetes. Muude avalik-õiguslike nõuete osas on sissenõudja kohustus jälgida aegumist ja teavitada aegumisest täiturit. Ettemaksu eesmärk on katta osaliselt täituri kulusid olukorras, kus võlgnikult ei õnnestu neid täielikult sisse nõuda. Lisaks lõppeb sissenõudja nõue ja osaline täitekulude nõue nõuet rahuldamata, mis on ettemaksu täitekulude katteks arvestamise aluseks. Sama tagajärg oleks sissenõudjale ka muudel juhtudel, kus võlgnikult ei õnnestu täitekulusid täielikult sisse nõuda või menetlus lõpetatakse nõuet täielikult rahuldamata. Olulist mõju sissenõudjale ei kaasne.

Kokkuvõtvalt võib asuda seisukohale, et muudatus omab positiivset mõju osapooltele õiguselguse mõttes ja vähendab sellekohaseid õigusvaidlusi. Negatiivne mõju seni valitsenud praktikaga võrreldes

sissenõudjale puudub. Positiivne mõju võlgnikule seisneb ka vähenenud täitekulude tasumise kohustuses.

Muudatustega kaasnev mõju on seega positiivne ning ületatud saaks õiguslünk, menetlus muutuks selgemaks ning muudatus toetaks kohtutäituri jätkusuutlikumat finantseerimist.

9.5. Täitekulud täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel

9.5.1. Kavandatav muudatus 7 - täitekulude sissenõudmise osaline jätkamine täitemenetluse peatamisel ja nõude osalisel täitmisel

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kavandatav muudatus arvestaks täituri huvidega saada sissenõutavaks muutunud täitekulud hüvitatud võlgniku vara arvelt sissenõudjast tingitud menetluse peatamise korral. Mõningane mõju halduskoormusele kaasneb muutvate korralduste andmisega nõude osaliseks täitmiseks täitekulude katteks senise koguvõla asemel, kuid seda mõju ei esineks olulises ulatuses. Täitekulude osaline täitmine ka peatamise korral on positiivne täiturile kulude katmise seisukohalt.

2) **Mõju võlgnikule** – võlgnikule ei teki täitekulude osalise täitmise tõttu rahalisi kohustusi juurde, vaid täidetakse osaliselt olemasolevaid kohustusi. Oluline negatiivne mõju võlgnikule puudub.

3) **Mõju sissenõudjale** – peatamise korral täitekulude sissenõudmiseks võlgniku varale sissenõude pööramisel ei saa kahjustatud selle sissenõudja varalised huvid, tema õigused jäävad samaväärselt edasi kehtima. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

Lähtuvalt eeltoodust võib asuda seisukohale, et muudatus omab positiivset mõju kohtutäiturile. Oluline mõju võlgnikule ja sissenõudjale puudub.

9.5.2. Kavandatav muudatus 8 - täitekulude sissenõudmise osaline jätkamine täitemenetluse peatamisel varamenetluse korral

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kavandatav muudatus arvestaks täituri huvidega saada täitekulud tasutud peatamise korral võlgniku vara arvelt. Samuti oleks muudatus positiivne ka nende täituri suhtes, kes on esitanud sundtäitmisega ühinemise avalduse või rahalise nõude arestimise akti, võimaldades ka tagapoolseivate osapoolte õigusi realiseerida vastavalt nende järjekorrale olukorras, kus üks menetlus on peatatud TMS § 46 lg 1 p 1 ja p 2 alusel. Sundtäitmisega ühinenud nõudeid menetleva kohtutäituri töökoormus ei suurene. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju oluline, kuid valdkonna jaoks tervikuna on tegemist positiivse muudatusega.

2) **Mõju võlgnikule** – negatiivne majanduslik mõju võlgnikule puudub, sest võlgnikule ei teki seeläbi rahalisi kohustusi juurde, et menetlust jätkati peatatud täiteasjas. Sundtäitmisega jätkamine toob võlgnikule kaasa isegi soodsama olukorra nende täitemenetluste osas, milles on võlgnikult välja mõistetud jooksev viivis kuni kohustuse täitmiseni, kuivõrd võlgniku kohustused suurenevad viiviste arvelt peatamise perioodiks, mil nõuet ei saa ära täita vara arvelt. Peatatud menetluse osas toimuksid väljamaksed alles peale peatamise äralangemist ja muude nõuete osas tavapärasel korras vastavalt tulemi jaotamise korrale ja tähtaegadele. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

3) **Mõju sissenõudjale** – peatamise korral täitekulude sissenõudmiseks võlgniku varale sissenõude pööramisel ei saa kahjustatud selle sissenõudja varalised huvid, kelle menetlus oli peatatud, kuivõrd tema varaliste õiguste katteks raha deponeeritakse tulemist vastavalt tema järjekorrale ja täitedokumendis näidatud ulatusele. Mõju antud sissenõudjale võib seisneda aga asjaolus, et tal puudub võimalus oma menetluse peatamise tõttu kaasa rääkida võlgniku varamenetluse osas, seda ennekõike sellistel puhkudel, kus menetlus on peatatud TMS § 46 lg 1 p 2 alusel¹⁶. Juhul, kui menetlus on peatatud sissenõudja enda avalduse alusel (TMS § 46 lg 1 p 1 järgne olukord), siis käsutab ta kaasarääkimise võimalust nagunii ise ja saab igal ajal peatamise enda täiteasjas ka lõpetada. Sundtäitmisega ühinenud sissenõudjate või rahalise nõude arestimise akti alusel raha saama õigustatud sissenõudjate huvid oleksid just paremini tagatud võrreldes hetkel kehtiva olukorraga, kus teised sissenõudjad on sunnitud ootama oma nõude täitmisega võlgniku vara arvelt ühe peatatud täitemenetluse tõttu. Muudatus välistaks ka pahauskse sissenõudja käitumise tõttu teiste sissenõudjate õiguste riivamist põhjendamatu täitemenetluse peatamise kaudu, mida praktikas tuleb ette. Ebaõiglane on ühe menetluse peatamise tõttu takistada teiste sissenõudjate nõuete täitmist võlgniku vara arvelt, seega ühe sissenõudja õiguste peatamine ei peaks kaaluma üles kõikide teiste sissenõudjate õiguste peatamiste (valik taanduks seega olukorrale, kas varamenetluses on üks täitemenetlus peatatud või sisuliselt kõik täitemenetlused peatunud). Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju oluline peatunud põhimenetluse suhtes, kuid valdkonna jaoks tervikuna on tegemist positiivse muudatusega.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et mõju täiturile, ühinenud sissenõudjale ja võlgnikule on pigem positiivne. Negatiivne mõju peatatud täitemenetluses sissenõudjale puudub tema nõudega arvestamise tõttu. Muudatustega kaasnev mõju on positiivne, täitemenetlus muutuks selgemaks, kiiremaks ja efektiivsemaks.

9.6. Kaebuste menetlemine täitemenetluses

9.6.1. Kavandatav muudatus 9 - kaebuse suulise läbivaatamise ära jätmine

¹⁶ Näiteks vara hind määratakse sissenõudja(te) ja võlgniku kokkuleppel, selle puudumisel aga täituri poolt. Praktikas määratakse tihtipeale hind just täituri poolt. Vara allahindamise osas on täituril kohustus küsida sissenõudja(te) seisukohta allahindamise osas, kuid otsustuspädevus selles osas on üksnes täituril. Praktikas räägivad sissenõudjad harva kaasa sisuliselt midagi vara allahindamise osas ning nagunii ei oma see ka määravat tähtsust. Vara müügi korral muul viisil küsib kohtutäitur sissenõudja(te) seisukohta, juhul kui täitur hindab juba ise, et võlgniku ettepanek kahjustab sissenõudja(te) huve, siis annab täitur keelduva vastuse toimingule, niisamuti saavad teised sissenõudjad kaasa rääkida ja hinnata sissenõudja huvide riivamist taolisel juhul. Sissenõudjal on õigus vaidlustada täituri toiminguid. Praktikas tuleb harva ette sissenõudja poolt täituri varamenetluste toimingute vaidlustamist.

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu 100 000 isikut

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – edaspidi kohtutäiturid ei pea igal juhul kulutama aega kaebuse suulise läbivaatamise korraldamisele ning saavad kohe asuda tegema kirjalikku otsust kaebuse kohta. Seejuures saavad kohtutäiturid otsuse kirjutamiseks täiendavalt viis päeva juurde.

Seega: mõju kohtutäituritele on pigem positiivne ning halduskoormus langeb võrreldes tänasega.

2) **Mõju täitemenetluse osalisele** – täitemenetluses kaebuse menetlemise tagajärjeks on õiguselguse saabumine täitemenetluses tekkinud vaidluse kohta. Kaebuse suulise menetluse kohustuse kaotamine toob otsuse tegemise ajaliselt lähemale ning asjas selgub kiiremini, kas vaidlus laheneb kohtueelses menetluses või tuleb pöörduda kohtu poole.

Seega mõju menetlusosalistele on positiivne ning üldiselt kiirendaks uus regulatsioon vaidluste korral õigusrahu saabumist.

9.6.2. Kavandatav muudatus 10 - kaebemenetluse ajalise kestuse lühendamine

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu 100 000 isikut

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kuigi kogu kaebemenetluse kestus lüheneb, saavad kohtutäiturid sisuliselt kirjaliku otsuse koostamiseks 5 päeva juurde ning senisest selgemalt reguleeritakse 10 päevane tähtaeg tõendite kogumiseks.

Seega mõju kohtutäituritele on pigem positiivne ning halduskoormus jaotatud paremini võrreldes tänasega.

2) **Mõju täitemenetluse osalistele** – kaebemenetluse kestuse lühendamine toob sama positiivse tagajärje, mis suulise läbivaatamise kohustuse kaotamine. See tähendab, et otsus kaebuse kohta tehakse varem ning asjas selgub kiiremini, kas vaidlus laheneb kohtueelses menetluses või tuleb pöörduda kohtu poole.

Seega mõju menetlusosalisele on positiivne ning üldiselt kiirendaks uus regulatsioon vaidluste puhul õigusrahu saabumist.

9.6.3. Kavandatav muudatus 11 - kaebemenetluse täpsem reguleerimine

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu 100 000 isikut

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäituritele** – täpsemad menetlusreeglid toovad rohkem selgust kaebuse menetlemise protsessidesse ning väheneb vajadus normide tõlgendamise järele. Täna ei võimalda seadus otsesõnu jätta korduvaid samasisulisi kaebusi menetlemata, seega pakutud lahendus, jätta sellised kaebused

edaspidi läbi vaatamata, toob endaga kaasa kauaoodatud lahenduse sellele probleemile. Tõendamiskoormuse jaotamine kaebaja ja menetleja vahel teeb osapoolte rollid selgemaks. Seega mõju kohtutäiturile on pigem positiivne. Täitemenetluse formaalsuse tõttu muudab täpsem regulatsioon menetluse alati sujuvamaks.

2) **Mõju menetlusosalisele** - ka täitemenetluse osalise jaoks toob täpsem regulatsioon selguse kaebuse menetlemisse ning kohtutäituri menetluslikud otsused või nõuded ei tule asjasse puutuvatele isikutele üllatusena. Ühtlasi on selgemad menetlusreeglite eiramise tagajärjed. Mõju võlgnikule tõendamiskoormuse kandmise ja tähtaja osas ei ole ebamõistlikult koormav.

3) **Mõju teavet andma kohustatud isikule** - mõju kolmandatele isikutele, krediidasutustele ja riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavatele töötlejatele teabe küsimisele lühemat vastamistähtaega ei saa pidada ebamõistlikult koormavaks. Oluline mõju puudub.

Eeltoodust tulenevalt on mõju menetlusosalistele positiivne. Selgemad menetlusreeglid teevad kaebemenetluse läbipaistvamaks ning kergemini arusaadavamaks.

Kokkuvõtvalt võib ülaltoodu alusel järeldada, et kavandatava muudatuse mõju on positiivne, kuna sellega kõrvaldatakse võimalikud ebaselgused regulatsiooni rakendamisel ning kaebemenetlus täitemenetluses muutub efektiivsemaks ja kiiremaks.

9.7. Täitemenetlus võlgniku surma korral

9.7.1. Kavandatav muudatus 12 - täitemenetlus võlgniku surma korral - menetluse lõpetamine, jätkamine, peatamine

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele)

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – kohtutäitur peab haldama kõiki oma täitemenetlusi ja kavandatav muudatus võimaldaks täituril korrastada ja lihtsustada tema menetluses olevate toimikute haldamist ning vältida põhjendamatult teadmata ajaks seisma jäävaid täitemenetlusi. Muudatus võib suurendada täituri halduskoormust sissenõudjale asjaolude selgitamise ja osalise täitemenetluse lõpetamise tõttu, kuid täituri koormus suureneks pigem mõõdukas ulatuses, mitte aga oluliselt. Eeltoodust lähtudes omab muudatus sihtrühmale pigem positiivset mõju.

2) **Mõju võlgnikule / võlgniku õigusjärglasele** – negatiivne mõju võlgnikule / õigusjärglasele täitemenetluse jätkamise, peatamise ja lõpetamise korral võlgniku surma tõttu puudub.

3) **Mõju sissenõudjale** – juhul, kui menetlus lõpetatakse võlgniku surma korral sissenõudja tahteavalduse alusel, siis on sissenõudja ise käsutanud oma nõuet ja negatiivne võimalik mõju sissenõudjale puudub. Olukorras, kus täitemenetlus lõpetatakse sissenõudja passiivsuse tõttu - vastamata jätmise korral või lõpetamisega mittenõustumisel, kuid mitte ka ise pärimismenetluse mittealgatamisel 6 kuu jooksul täituri teavitusest, siis on sissenõudja mingis mõttes tinginud lõpetamise olukorra oma passiivsuse tõttu, mida ta saaks ise vältida pärimismenetluse algatamise kaudu. Kuivõrd sissenõudjale säilib nagunii õigus pöörduda vajadusel uuesti kohtutäituri poole TMS § 49 lg 2 alusel täitemenetluse läbiviimiseks, kui täitedokumentist tulenev nõue on tegelikult täitmata, siis võib asuda seisukohale, et sissenõudja huvid ei saa olulisel määral riivatud. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju oluline.

Tulenevalt eeltoodust muutuks täiemenetlus kiiremaks, efektiivsemaks ja menetlusökonoomsemaks võla täitmise seisukohalt. Mõju täiturile ja sissenõudjale on positiivne. Samuti ei kaasne muudatusega otsest negatiivset tagajärge võlgniku õigusjärglasele võrreldes olukorraga, kui pärimismenetlus oleks juba läbi viidud.

9.7.2. Kavandatav muudatus 13 - täiemenetlus võlgniku surma korral (pärandvara arest, toimingute tegemine ja dokumentide kättetoimetamine)

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täiemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järeldus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – teatud menetlustoimingute lihtsustamine võib muuta täiemenetluse selgemaks, menetlusökonoomsemaks ja efektiivsemaks juhul, kui nõude täitmine osutub võimalikuks sellise vara arvelt, millele lihtsustavaid meetmeid saab kohaldada. Täituri halduskoormus sisuliselt ei muutu võrreldes elus oleva võlgniku täiemenetlusega (dokumentide edastamise asemel e-posti või posti teel avaldab täitur teate Ametlikes Teadaannetes). Eeltoodust lähtudes on muudatusel sihtrühmale positiivne mõju.

2) **Mõju võlgniku õigusjärglasele** – kuivõrd samaväärsed menetlustoimingud toimuksid õigusjärglase suhtes ka sellisel juhul, kui pärimismenetlus oleks juba läbi viidud ja pärijad teada, siis ei halvenda iseenesest lihtsustatud menetluskord pärijate huve. Samuti toimuks nõude täitmine pärandvara arvelt, mitte näiteks pärijate enda isikliku vara arvelt. Pärimismenetluse algatamine peaks olema ennekõike võimalike pärijate enda huvi, mitte et täitur ja sissenõudja teeavad lisatoiminguid ja kulutusi, et pärijaid tuvastada menetluse jätkamiseks. Pärimismenetluse algatamise kohustus ning selle mittealgatamisega seonduvad riskid ja negatiivsed tagajärjed peavad jääma pärijate kanda. Ei saa eeldada, et neid protsesse hakkavad juhtima või rahastama sissenõudjad ja kohtutäitur. Lisaks võiks olla ka võlgniku õigusjärglase huvides saada võlanõuded täidetud, seda veel ilma täiendavate lisakuludeta, mis kaasneksid täiemenetluses võlgnikule täituri või sissenõudja enda poolt pärimismenetluse algatamisega ja dokumentide edastamisega. Surnud võlgniku kohta täitetoimingu teate avaldamist ei saa eelduslikult pidada ka võlgniku võimalikku pärijat kahjustavaks. Seega muudatus ei avalda olulist negatiivset mõju.

3) **Mõju sissenõudjale** – lihtsustatud menetluskord võimaldaks sissenõudjate võlanõuete kiiremat ja efektiivsemat täitmist võlgniku surma korral, kui nõude täitmine osutub võimalikuks sellise vara arvelt, millele lihtsustavaid meetmeid saab kohaldada. Eeltoodust lähtudes on muudatusel sihtrühmale positiivne mõju.

Kokkuvõtvalt võib asuda seisukohale, et muudatuse korral muutuks täiemenetlus kiiremaks, efektiivsemaks ja menetlusökonoomsemaks võla täitmise seisukohalt. Samuti ei kaasne muudatusega otsest negatiivset tagajärge võlgniku õigusjärglasele võrreldes olukorraga, kui pärimismenetlus oleks juba läbi viidud. Sissenõudja seisukohalt avaldub positiivne mõju. Seega aitab kavandatav muudatus saavutada soovitud eesmärke.

9.8. Sundtäitmisega ühinemine

9.8.1. Kavandatav muudatus 14 - ühinenud nõuete täitmine rahalise nõude arestimise akti alusel

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelendus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – rahalise nõude arestimise akti kaudu nõuete täitmise korral kaoks ära nõ. topeltkontroll¹⁷ tulemis osalevate nõuete dokumentide ülevaatamise ja sundtäitmisega ühinemise otsuste koostamine osas, mistõttu nõuete halduskoormus väheneks ja menetlus oleks ökonoomsem. Vara mittemüügi korral saab täitur esitatud rahalise nõude arestimise aktid edastada järjekorras järgmisele täiturile, kes saab varamenetlust jätkata. Dokumentide sisulise ülevaatamise kohustus säiliks edasi aga ilmtingimata täitemenetluse väliste nõuete puhul, sh näiteks TMS § 108 alusel tulemist hüvitist taotlevate osapoolte, KÜ pandiõiguse, jms puhul. Tulenevalt eeltoodust oleks muudatusel positiivne mõju halduskoormuse seisukohalt.

2) **Mõju võlgnikule** – võlgniku suhtes negatiivne mõju puudub ja võlgniku õiguslik olukord jääb sisuliselt samaks. Võlgniku vara müügist saadud tulemi jagamise seisukohalt ei omaks tähtsust, kas täitmine toimuks tulemist sundtäitmisega ühinemise järjekorra alusel või rahalise nõude arestimise akti esitamise järjekorra alusel, nõuete täitmine toimuks samaväärselt. Eeltoodust lähtudes ei avalda muudatus sihtrühmale olulist mõju.

3) **Mõju sissenõudjale** – sisuliseks erinevuseks rahalise nõude aresti ja sundtäitmisega ühinemise korral on see, et ühinemise korral antakse sissenõudjale kõik sissenõudja õigused, sh õigus avaldada seisukoht arestitava vara hinna osas, vaidlustada varamenetlust puudutavaid toiminguid, avaldada seisukoht vara allahindamise osas, jms. Praktikas on nende õiguste realiseerimine (seda veel ühinenud sissenõudja poolt) pigem vähene ja sisult mittemäärav¹⁸. Tulemi jagamise seisukohalt jääb sissenõudja õiguslik olukord aga samaks, kuivõrd tulemit jagatakse sissenõudjate vahel samaväärselt edasi. Vajadusel saab ette näha mõningaid erisusi, näiteks vara müügi korral muul viisil kõigi osapoolte seisukoha küsimise kohustus (sh rahalise nõude arestimise akti esitanud osapoolte suhtes). Mõju ulatus on sihtrühmale seega väike ning ei halvenda sissenõudja positsiooni tulemist hüvitise saamise seisukohalt.

¹⁷ Iga täitur on juba algatanud oma täitemenetluse kooskõlas TMS sätestatuga ning võlgnikul on võimalik iga täitemenetluse algatamist tema suhtes vaidlustada vastavale täiturile. Kui on alanud võlgniku suhtes juba sundtäitmine, siis teoreetiliselt on kõik täiturid õigustatud müüma võlgniku kinnisvara maha, kui neil see võimalus oleks, seega ei peaks vara müüv täitur uuesti üle vaatama sundtäitmisega ühinemise raames juba teiste täituri poolt tema täitemenetluses üle vaadata ja nõuetele vastavaid sissenõudjate täitedokumente ning koostama nende kohta vastavasisulisi ühinemise otsuseid. Ehk kui kohtutäitur on piisavalt pädev, et oma võla katteks võlgniku kinnisvara maha müüa, siis võiks ta olla ka piisavalt pädev ja usaldusväärne rahalise nõude aresti akti esitamiseks ilma täiendava tõendamiskoormuseta, mille alusel tulemist hüvitist tema menetluses oleva nõude katteks tasuda.

¹⁸ Kinnisvara hind määratakse sissenõudja(te) ja võlgniku kokkuleppel (taoliste asjaolude esinemine täitemenetluses on harvaesinev), muul juhul täituri poolt, vajadusel kaasatakse vara hindamisse ekspert, kuid lõppastmes selgub asja tegelik väärtus nagunii hoopis enampakkumis(t)e tulemusel, vara ümberhindamise üle otsustamise pädevus on üksnes kohtutäituril, kuulates ära osapoolte seisukohad, jms.

Eeltoodust tulenevalt omaks muudatus positiivset mõju halduskoormuse vähenemisele, mis muudaks võlgniku kinnisvaramenetluse ökonoomsemaks. Oluline negatiivne mõju võlgnikule ja sissenõudjale puudub.

9.8.2. Kavandatav muudatus 15 - topeltarestimise välistamine

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;
- 2) täitemenetluse osalised – ligikaudu üle 100 000 isiku.

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – mõju sellele täiturile, kes on seadnud keelumärke võlgniku varale esimesena on positiivne, kuivõrd talle saab tagatud õiguskindlus, et varamenetlust ei võeta teise täituri poolt poole menetluse pealt üle. Mõju sellele täiturile, kes edaspidi ei saaks teistkordselt vara arestida ja ise võlgniku varamenetlust läbi viia eespoolseisva sissenõudja nõude täitmiseks, vaid peaks ühinema niisamuti selle asemel teise kohtutäituri menetlusega, võiks pidada ootuspäraseks, kuivõrd tavapärasel korral ta peakski ühinema juba käimasoleva menetlusega, nagu TMS § 149 lg 1 seda sätestab. Samuti ei teki hüpoteegiga tagatud nõuet menetleval täituril negatiivset tagajärge, kuivõrd ta ei ole teostanud ka toiminguid, mida hüvitada.

2) **Mõju võlgnikule** – Mitmekordse arestimise ja mitmekordse varamenetluse keelamine vähendaks potentsiaalselt võlgnikule tekkida võivaid kulusid, seda nii mitmes menetluses vara puudutavate dokumentide kättetoimetamise osas, samuti oleks välistatud teoreetiline olukord, kus võlgnik peaks hakkama arestitud vara hinda vaidlustama mitmes täitemenetluses (see võib muuhulgas tähendada ka mitmekordse eksperdi hindamiskulude kandmist võlgniku poolt), jms. Lisaks oleks ühekordne arestimine õigusselgem ka menetlusosalistele. Eeltoodust lähtudes võiks pidada mõju võlgnikule positiivseks.

3) **Mõju sissenõudjale** – sissenõudjate huvid muudatusega riivatud ei saaks, kuivõrd sõltumata sellest, milline täitur lõppastmes tulemit jagab, saavad sissenõudjad tulemit raha oma nõuete katteks vastavalt oma õiguste järjekohadele. Eeltoodust lähtudes ei ole muudatuse mõju oluline käesolevale sihtrühmale.

Kokkuvõttes tooks käesolev muudatus õigusselguse menetlusosalistele ja õiguskindluse vara arestinud täiturile menetluse lõpule viimisel. Negatiivne mõju menetlusosalistele puudub.

9.8.3. Kavandatav muudatus 16 – kohtutäituri põhitasu eespoolseisva hüpoteegiga tagatud nõude täitmise korral

Muudatusega kaasneva mõju valdkond: majanduslik mõju (mõju halduskoormusele, töökorraldusele, kuludele ja tuludele).

Muudatusest mõjutatud sihtrühmad valdkonnas:

- 1) kohtutäiturid - 38;

Avalduva mõju kirjeldus sihtrühmadele ning järelalus mõju olulisuse kohta:

1) **Mõju kohtutäiturile** – mõju sellele täiturile, kes on seadnud keelumärke kinnisasjale esimesena, on positiivne, kuivõrd talle on tagatud õiguskindlus, et varamenetlust ei võeta teise täituri poolt poole menetluse pealt üle ning lisaks tekib tal õigus saada eespoolseisva õiguse realiseerimise eest samuti

põhitasu. Mõju põhitasust ilmajäämise kohta (saab küsida ainult täitemenetluse alustamise tasu ja täitekulud) sellele täiturile, kes vahendas sundtäitmise ühinemise avaldust hüpoteegiga tagatud nõude menetluses, on õiglane, kuivõrd tal endal puuduvad võimalused hüpoteegi realiseerimiseks, põhitasu tema poolt ei muutu seega sissenõutavaks ja muid menetlustoiminguid võla sissenõudmiseks ta teostada ei saa. Kuivõrd taolisi menetlusi ei ole massiliselt, siis ei ole muudatuse mõju sihtrühmale oluline.

2) **Mõju võlgnikule** – tasu maksmine sellele täiturile, kes realselt realiseeris hüpoteeki, ei mõju võlgnikule negatiivselt, rahalisi kohustusi juurde ei teki.

Lähtudes eeltoodust negatiivne mõju sissenõudjale ja võlgnikule puudub. Mõju ulatus kohtutäiturile on väike, sest sihtrühma kui terviku käitumises erilisi muutusi ei toimu.

VTK-s kavandatavad muudatused aitavad kaasa soovitud eesmärkide saavutamisele sundtäitmise ühinemise menetluse õigusselgemaks muutmisel ja menetlusökonomisema menetluse saavutamisel.

VI. Kavandatav õiguslik regulatsioon ja selle väljatöötamise tegevuskava

10. Valitav lahendus	
TMS, PankrS muutmine ja täiendamine.	
10.1. Töötatakse välja uus tervikseadus	10.2. Muudatused tehakse senise seaduse struktuuris x
10.3. Selgitus	Muudatused on võimalik viia sisse seniste seaduste struktuuri, mistõttu ei ole uue tervikteksti väljatöötamine vajalik.
11. Puudutatud ja muudetavad õigusaktid	
Muudatused puudutavad täitemenetluse seadustikku ja pankrotiseadust.	
12. Edasine kaasamise plaan – keda, millal ja kuidas kaasatakse	
VTK-s käsitletavaid teemasid on analüüsinud ja VTK koostamisse panustanud ka kohtutäituri abi Kadri Noor (kadrinoor@hotmail.com , kadri.noor@taituriabi.just.ee , tel 53330503).	
VTK edastatakse arvamuse avaldamiseks ja kooskõlastamiseks ministeeriumitele, kohtutele, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojale, Eesti Võlausaldajate Liidule, Eesti Pangaliidule, Eesti Kaubandus-Tööstuskojale, Eesti Tööstuskojale, Eesti Tööstuskojale, Maksu- ja Tolliametile, Politsei- ja Piirivalveametile.	
Täiendavate osapoolte kaasamine otsustatakse VTK analüüsimise raames.	
13. Põhjaliku mõjuanalüüsi toimumise aeg	
Tulenevalt asjaolust, et muudatused ei too kaasa sihtrühmadele olulist negatiivset mõju, puudub vajadus põhjalikuma mõjuanalüüsi läbiviimiseks käesoleval hetkel.	
14. Eeldatav kontseptsiooni (HÕNTE § 1 lg 3) valmimise ja kooskõlastamisele saatmise aeg (kui järgmise sammuna koostatakse eelnõu kontseptsioon)	Eelnõu kontseptsiooni ei koostata.
15. Eeldatav eelnõu avaliku konsultatsiooni ja kooskõlastamise aeg	Eelnõu saadetakse kooskõlastamiseks eelduslikult 2024. aasta I. poolaastal.
16. Õigusakti eeldatav jõustumise aeg	2024. a.

17. Vastutavate ametnike nimed ja kontaktandmed

Aleksandr Logussov,
vabakutsete talituse nõunik
(Aleksandr.Logussov@just.ee,
tel 5267501);
Kairit Kirsipuu, vabakutsete
talituse juhataja
(Kairit.Kirsipuu@just.ee, tel
58877524).